

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1902.   Andra Kammaren.   N:o 51.

Torsdagen den 15 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 8 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogs herr *C. A. Trolles* motion, n:o 205, och hänvisades densamma till komiterade för värden om kammarens ekonomiska angelägenheter.

§ 3.

Härefter föredrogs, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 89 och 90.

§ 4.

Vidare förelåg till afgörande statsutskottets memorial n:o 91, angående statsregleringen för år 1903.

Punkterna 1:o—3:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4:o.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att till en fond för bestridande af kostnader för kasernbyggnader måtte i riksstaten för år 1903 afsättas 7,650,000 kronor.

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 82, hade herr *K. H. Branting* hemställt, att Riksdagen måtte besluta att, med afslag på Kongl. Maj:ts förslag att i riksstaten för år 1903 uppföra 7,650,000 kronor som afsättning till en fond för bestridande af kostnader för

kasernbyggnader, i stället uppföra 10,500,000 kronor som afsättning för stärkande af 1904 års statsreglering, eller med annan rubrik, som utskottet kunde finna lämplig.

Utskottet hemställde, att Riksdagen måtte i riksstaten för år 1903 uppföra ett belopp af 6,500,000 kronor att afsättas till förstärkning af 1904 års statsreglering.

I fråga om denna punkt anförde:

Herr Zetterstrand: Det förefaller mig, som om det skulle egt rum något förbiseende i afseende på denna punkt. I punkten talas nemligen först om Kongl. Maj:ts framställning, att ett belopp af 7,650,000 kr. måtte afsättas till en fond för bestridande af kostnader för kasernbyggnader. Sedan talas emellertid i klämman endast om afsättande af ett belopp till statsregleringen, men här finnes icke något svar på Kongl. Maj:ts framställning om afsättande af ett belopp till kasernbyggnadsfonden.

I anledning häraf tillåter jag mig hemställa, att åt beslutet må gifvas den lydelse, att Riksdagen, med afslag å Kongl. Maj:ts framställning om afsättande af en fond för bestridande af kasernbyggnader, må i riksstaten för år 1903 uppföra ett belopp af 6,500,000 kronor att afsättas till förstärkning af 1904 års statsreglering.

Jag gör detta yrkande därför, att det förefaller mig, som om eljest icke något svar skulle föreligga å Kongl. Maj:ts framställning om anvisande af en fond för bestridande af kostnader för kasernbyggnader.

Med herr Zetterstrand förenade sig herr *Persson* i Tällberg.

Herr *Pehrson* i Törneryd: Jag har visserligen icke hört mera än sista delen af herr Zetterstrands yttrande, men den synes gå ut på, att Riksdagen borde lemna ett något tydligare besked på Kongl. Maj:ts framställning derom, att Riksdagen skulle afsätta 7,650,000 kronor till en fond för kasernbyggnader, och då statsutskottet icke ansett sig kunna tillstyrka detta, utan i stället velat i likhet med det yrkande, som föreligger i herr Brantings motion, öfverföra det belopp, som stått till buds, nemligen 6,500,000 kronor till förstärkning af 1904 års statsreglering, skall jag be att få instämma i herr Zetterstrands yrkande, hvilket jag icke finner gå ut på annat än ett förtydligande af utskottets förslag på det sätt, att man säger, att Riksdagen, med *afslag* å Kongl. Maj:ts förslag, bifallit hvad utskottet hemställt.

Öfverläggningen var härmed slutad. Sedan herr talmannen i ämnet framställt propositioner, biföll kammaren det af herr Zetterstrand under öfverläggningen gjorda yrkandet.

Punkterna 5:o—12:o.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 5.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtande n:o 92, bankoutskottets memorial n:o 12 och särskilda utskottets n:o 2 memorial n:o 7.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag.

§ 7.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser

dels till Konungen, n:o 100, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i fråga om ändringar i förordningen angående en post-sparbank för riket den 22 juni 1883,

dels till fullmäktige i riksbanken, n:o 101, angående anvisande af ytterligare medel för fullbordande af riksdags- och riksbankshusen på Helgeandsholmen m. m.,

dels ock till fullmäktige i riksgäldskontoret, n:o 102, i sist-nämnda ämne.

Likaledes anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, n:o 122, till Konungen, angående vissa ändringar i gällande förordning angående stämpelafgiften.

§ 8.

Härefter förelåg till afgörande konstitutionsutskottets utlåtande n:o 6, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen äfvensom inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Andra Kammaren. *Angående valrätten till Andra Kammaren.*

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarne hänvisat Kongl. Maj:ts till Riksdagen aflättna proposition n:o 65 jemte åtskilliga i anledning af densamma inom kamrarne afgifna yttranden. Uti nämnda proposition hade Kongl. Maj:t till Riksdagens pröfning i grundlagsenlig ordning framlagt följande förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 57.

Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena.

Huruledes särskilda menigheter må för egna behof sig beskatta, bestämmas genom kommunallagarne. Dessa stiftas af Konungen och

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.* Riksdagen gemensamt och må, hvad angår rösträtt och röstberäkning, ej ändras, utan genom Konungens och två lagtima Riksdagars beslut, efter ty om ändring af grundlag är stadgadt.
(Forts.)

Riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens — — — — —
— — — valet skett.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal ethundrafemtio, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt lämpligen ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal ethundrafemtio, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttiondedel af städernas folkmängd; stad, der två eller flere riksdagsmän skola utses, indelas, så vidt lämpligen ske kan efter församlingar och rotar, i valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Städer, med mindre folkmängd än en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, så ock i sammanhang dermed indelningen af de i mom. 2 och 3 omförmälda valkretsar bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart nionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping eller annat sambälle, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

5. Uppgår städernas — — — — — till
efferrättelse.

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, der han mantalsskrifven är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder; dock ej någon, som häftar eller vid utgången af någotdera af de två senaste kalenderåren häftat för oguldna utskylder till staten eller kommun, ej heller värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpligtsöfningar.

Den, som, efter flyttning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantalsskrifven, eger, utan hinder deraf att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberättigad, valrätt, så framt han inom den kommun, hvarifrån han inflyttat, skulle vara valberättigad, om han fortfarande vore derstädes mantalsskrifven.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

2. En hvar valberättigad eger, der ej nedan i denna § annorlunda stadgas, en röst.

3. Två röster tillkomma valberättigad, som är eller varit gift eller som före början af det kalenderår, hvarunder valet eger rum, uppnått fyratio års ålder.

§ 16.

1. Å landet — — — — —
- — — folkmängden eger.
2. I de valkretsar — — — — —
- — — folkmängden eger.
3. Kommuner, som — — — — —
- — — införande fattas.

Vid de omedelbara — — — — — Konungen fastställas.

4. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

5. I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten.

§ 17.

Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval vare den, som erhållit de flesta rösterna, lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de för kommunerna gällande röstlängder, som böra innehålla tillägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt § 14 ega valrätt, äfvensom, för en hvar valberättigad, anteckning om det röstetal honom enligt samma § tillkommer. Då sådant val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda tillägg och anteckning, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde under rättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som, enligt § 14, ega valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

§ 25.

Riksdagsmannaval skola med slutna sedlar förrättas. Valberättigad eger aflemna en valsedel för hvarje röst, som honom tillkommer. Befinnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flere eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogild.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilda och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

Valsedlar, som vid elektors- eller riksdagsmannaval afgifvits, skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess riksdagsmannavalets giltighet vederbörligen afgjorts.

I sammanhang med den kongl. propositionen hade utskottet förehåft till behandling dels en inom Första Kammaren väckt motion, n:o 34, af herr *G. Andersson*, dels ock följande inom Andra Kammaren framlagda motioner i ämnet, nemligen n:o 181 af herr *K. H. Branting*, n:o 182 af *densamme*, n:o 187 af herr *C. A. Lindhagen*, n:o 192 af herr *W. T. Lundgren*, n:o 195 af herrar friherre *I. A. von Knorring*, *N. Boström*, *F. Andersson* i Helgesta, *A. Göransson*, *N. Wallmark*, *J. Nilsson* i Skrafvelsjö och *K. F. G. Almqvist*, n:o 196 af herr *E. A. Lindblad*, n:o 197 af herr *S. G. von Friesen*, och åttioen andra ledamöter af Andra Kammaren, äfvensom n:o 200 af herr *S. Nordström* i Höglunda, hvilka samtliga motioner blifvit till utskottet remitterade.

Uti ofvanberörda motioner hemställes:

af herr *G. Andersson*:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t, efter en omsorgsfull och allsidig utredning i den omfattning, Riksdagen i skrifvelse den 10 maj 1900 begärt, för en kommande Riksdag framlägga förslag om införande af allmän rösträtt under fullt trygghande vilkor och garantier, på sätt i motionen närmare angifvits;

af herr *Branting*, i motionen n:o 181:

att Riksdagen för sin del måtte antaga som hvilande till grundlagsenlig behandling på lämpligt sätt följande förslag till ändrad lydelse af §§ 14 och 17 riksdagsordningen:

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en hvar svensk medborgare, från och med början af kalenderåret efter det han fyllt 21 år, så länge han uppfyller de i § 26 stadgade vilkor för valbarhet.

§ 17.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de röstlängder öfver valberättigade vid riksdagsmannaval till Andra Kammaren, som å

landet af kommunalnämnden och i stad af magistraten eller, der sådan ej finnes, af stadsstyrelsen böra upprättas;

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

af herr *Branting*, i motionen n:o 182:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t med görligaste första måtte utarbета och till Riksdagen framlägga förslag till ny valkretsindelning vid valen till Andra Kammaren, grundad på att i samband med införandet af allmän rösträtt olikheten i representationsrätt mellan stad och land bortfölle, äfvensom förslag till öfriga grundlagsändringar, hvilka i detta sammanhang kunde anses påkallade;

af herr *Lindhagen*, i motionen n:o 187:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t efter verkställd utredning för Riksdagen framlägga förslag till en särskild rösträttsreform i ändamål att bereda qvinna rösträtt vid val till Riksdagens Andra Kammare, derest hon i öfrigt uti tillämpliga delar uppfylde de för dylik rösträtt stadgade villkor;

af herr *Lundgren*, i motionen n:o 192:

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition icke kunnat oförändradt godkännas, måtte i grundlagsenlig ordning besluta angående ändring af §§ 13, 14, 16, 17, 19, 25, 26 riksdagsordningen i enlighet med nedanstående förslag till ändrad lydelse af §§ 13, 14, 16, 17, 19, 25, 26 riksdagsordningen.

Riksdagsordningen:

§ 13.

Lika med Kongl. Maj:ts proposition till denna Riksdag.

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, der han mantalsskrifven är, en hvar svensk medborgare, som råder öfver sig och sin egendom, erlägger skatt till stat och kommun samt, efter uppnådda tjugufem års ålder, för sådan rätts erhållande skriftligen anmäler sig vid mantalsskrifning och erlägger en rösträttsafgift af 50 öre till kronan; dock ej någon, som vid mantalsskrifningstillfället häftar för under senaste kalenderåret förfallna utskylder till staten eller kommunen, ej heller värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpliktsöfningar.

Valrätt må ej heller tillerkännas den, som i enlighet med föreskrifterna i § 26 riksdagsordningen icke kan såsom riksdagsman godkännas.

Den, som efter flyttning från annan kommun — — — — — mantalsskrifven (i detta stycke lika med kongl. propositionen).

Blanketter till ofvannämnda anmälan tillhandahållas gratis på sätt, som Konungen bestämmer.

- Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)
2. En hvar valberättigad eger, der ej nedan i denna § annorlunda stadgas, en röst.
3. Två röster tillkomma dem, som enligt mom. 1 här ofvan skola ega valrätt och derjemte
- a) aflagt mogenhetsexamen, eller
  - b) innehafva ordinarie anställning i statens eller kommunens tjänst, för hvars erhållande särskild examen fordras, eller
  - c) innehafva offentliga uppdrag eller kallelser såsom riksdagsman, ledamot af landsting, hushållningssällskap, kommunalmyndigheter, rådmän, nämndemän, eller
  - d) innehafva befattning i statens eller kommuns tjänst, med hvilken uppörd är förenad, eller
  - e) ega fastighet till taxeringsvärde af minst 35,000 kronor, eller
  - f) erlagga skatt för årsinkomst af minst 3,000 kronor.

§ 16.

Lika med kongl. propositionen.

§ 17.

Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval vare den, som erhållit de flesta rösterna, lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

Vid dessa val skola till efterrättelse tjena de för riksdagsmannaval inom kommunerna för hvarje år upprättade särskilda röstlängder, i hvilka uppföras de, som enligt § 14 mom. 1 vid mantalsskrifning anmält sig för erhållande af valrätt och i särskild kolumn den enligt mom. 3 af nyssnämnda § tillerkända tilläggsröst.

Senast inom en månad efter hvarje mantalsskrifning låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, hvarom nu sagts, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar, och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd.

Anmärkning mot röstlängden skall, för att komma under pröfning, inom fjorton dagar efter nyssnämnda granskningstids slut, skriftligen ske å landet hos kommunalstämmans ordförande och i stad hos magistraten, allt i två exemplar, af hvilka det ena, med åtecknad bevis om det andras ingifvande, till inlemnaren återställes.

Angående uppörd och redovisning af rösträttsafgift, äfvensom hvad i öfrigt vid och efter mantalsskrifning, med anledning af här gifna stadganden iakttagas bör, derom förordne Konungen.

§ 19.

Lika med kongl. propositionen.

§ 25.

Lika med kongl. propositionen.

§ 26.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Riksdagsmannabefattning kan endast af svensk medborgare utöfvas. Ej må såsom riksdagsman godkännas:

- a) }
b) }
c) } lika med nu gällande riksdagsordning.
d) }
e) }

f) den, som blifvit minst tre gånger bötfäld för fylleri, slagsmål eller annat störande af allmän ordning;

af friherre *von Knorring* och medmotionärer, i motionen n:o 195: att Riksdagen måtte godkänna följande förslag till ändrad lydelse af §§ 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20 och 22 i riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-tre-tio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Rikets städer jemte sådana köpingar och i kommunallag omförmälta municipalsamhällen, der folkmängden uppgår till minst ett tusen, ordnas i valkretsar, som benämnas stadsvalkretsar, och det öfriga riket indelas i valkretsar, som benämnas landtvalkretsar. Det antal riksdagsmän, som bör utses för stadsvalkretsarne och landtvalkretsarne, bestämmes efter förhållande mellan folkmängden i stadsvalkretsarne och landtvalkretsarne.

3. Hvarje domsaga med undantag af dertill hörande köpingar och municipalsamhällen af beskaffenhet, som i mom. 2 sägs, utgör en landtvalkrets, för hvilken utses en riksdagsman. Understiger domsagornas antal det antal riksdagsmän, som böra för landtvalkretsarne utses, skola för ernäendet af detta antal de folkrikaste domsagorna, så vidt lämpligen ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal det för landtvalkretsarna bestämda antalet riksdagsmän, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

4. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en tvåhundert-tre-tiondedel af rikets folkmängd, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundert-tre-tiondedel af rikets folkmängd. Öfverstiger stadens folkmängd med mera än en fyrahundrasextiondedel af rikets folkmängd hvad sålunda erfordras för val af en eller flera riksdagsmän, skola af närbelägna köpingar eller municipalsamhällen af beskaffenhet, som i mom. 2 sägs, så många med staden förenas, att staden eger välja ytterligare en riksdagsman. Städer med mindre folkmängd än en tvåhundert-tre-tiondedel af rikets folkmängd jemte öfriga i mom. 2 omförmälta köpingar och municipalsamhällen ordnas, så vidt lämp-

Angående valrätten till Andra Kammaren. (Forts.) ligen ske kan, länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det jemlikt mom. 2 bestämda antalet riksdagsmän för stadsvalkretsarne.

5. Det antal riksdagsmän, som enligt mom. 2 bör utses för stadsvalkretsarne och för landtvalkretsarne, liksom riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, så ock i sammanhang dermed indelningen af de i mom. 3 och 4 omförmälta valkretsar bestämmes efter ofvan angifna grunder hvar nionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst derefter enligt § 15 mom. 1 skola ega rum.

Köping eller annat samhälle, som på grund af stadsprivilegier eller eljest skall ingå i stadsvalkrets, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landtvalkretsar, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

§ 14.

Valrätt tillkommer inom den kommun, der han mantalsskrifven är, en hvar välfredad svensk man, som uppnått tjugufem års ålder, råder öfver sig och sitt gods samt antingen eger eller brukar jordbruksfastighet till ett värde af minst ett hundra riksdaler eller eger annan fastighet, hvartill vid riksdagsmannaval räknas jemväl å annans mark belägen byggnad, till ett värde ej understigande ett hundra riksdaler eller ock i bevillning för årlig inkomst erlägger till staten minst femtio öre.

Värdet af fastighet, som ej skall till bevillning för sig taxeras, bestämmes i den ordning och efter de grunder, som för dylik taxering äro stadgade.

§ 16.

1. I landtvalkretsar väljes riksdagsman — — — — — eger.
 2. I de stadsvalkretsar, som bestå af två eller flera städer, köpingar eller municipalsamhällen, utses inför magistrat, kommunalstämmas eller municipalstämmas ordförande en elektor för hvarje stad, köping eller municipalsamhälle, och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Dessa elektorer — — — — — eger.

3. Kommuner, så ock i mom. 2 omförmälta municipalsamhällen, hvilka hafva att gemensamt — — — — — beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun eller sådant municipalsamhälle väckes medelst beslut, fattadt inför magistrat, kommunalstämmas eller municipalstämmas ordförande, varder sådant meddeladt till Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner och omförmälta municipalsamhällen inforrdar de röstberättigades — — — — — fattas.

Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna särskildt för hvarje kommun och omförmäldt municipalsamhälle inför magistrat, kommunalstämmas eller municipalstämmas ordförande; och skola för röster-

nas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas för kommunerna i landtvalkretsarna till domhafvanden och för kommunerna och municipalsamhällen i stadsvalkretsarne till magistraten i den stad, som den största folkmängden eger. Vid dessa — — — — — fastställas.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

4. I stad, der magistrat — — — — — som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

5. I stad, som har att ensam sända en eller flera riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; är köping eller municipalsamhälle, såsom i § 13 sägs, förenad med sådan stad, förrättas val äfven i dem omedelbart inför kommunalstämmas eller municipalstämmas ordförande, och skola valprotokollen till stadens magistrat insändas. Skola flera riksdagsmän utses för sådan stad, må staden jemte dermed förenad köping och municipalsamhälle kunna indelas, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, i valkretsar.

§ 17.

1. Valberättigad, som vid valtillfället häftar eller vid utgången af det senaste kalenderåret häftat för oguldna utskylder till staten eller kommun, eller som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpliktsöfningar, vare förlustig rätten att i valet deltaga.

2. Vid såväl elektors- — — — — — lika röstetal.

3. Vid dessa val skola till efterrättelse tjena röstlängder, hvarom föreskrifves i lag, stiftad i den ordning § 87 regeringsformen stadgar.

Då sådant val förestår, låte vederbörande valförrättare hålla röstlängden för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet.

§ 18.

Konungens befallningshafvande — — — — — kringssända. I kungörelse om omedelbart val i valkrets, som utgöres af två eller flera kommuner eller i § 13 omförmälta municipalsamhällen, erinras — — — — — sammanräknade.

För kallelse — — — — — är.

Der elektorsval hållet är, skall ordföranden i kommunalstämma, i municipalstämma eller i magistrat, som valet förrättat — — — — — fastställas.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt §§ 14 och 17 ega rätt att i valet deltaga inom den kommun eller någon af de kommuner eller samhällen, för hvilka de väljas.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för landtvalkrets af domhafvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för annan stadsvalkrets af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och — — — — — lydelse:

»Vid riksdagsmannaval — — — — — (städer och i § 13 omförmälta köpingar och municipalsamhällen.) — — — — —»
Ort och tid.

§ 22.

1. Är någon — — — — —
för flere domsagor eller städer jemte i § 13 omförmälta köpingar och municipalsamhällen handlagts inom — — — — —
— — — — — utfärdar.

2. Den — — — — — sägs.

3. Vill — — — — — enligt mom. 2;

af herr *Lindblad*, i motionen n:o 196:

att Riksdagen, för den händelse att Kongl. Maj:ts proposition om ändrad lydelse af § 57 regeringsformen, samt af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 25 riksdagsordningen ej vunne Riksdagens bifall, ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t vid utarbetande af nytt förslag till rösträttsreform måtte taga i öfvervägande, huruvida icke Riksdagens Andra Kammare kunde sammansättas på sådant sätt, att en del riksdagsmän valdes länsvis genom val på grund af allmän rösträtt och det återstående antalet valdes i mindre valkretsar, bildade dels af städer, köpingar och municipalsamhällen, dels af landtkommuner, med undantag af nämnda köpingar och municipalsamhällen, och med i hufvudsak samma bestämmelser i fråga om rösträtt, som hittills varit gällande, samt med tillämpande af ett proportionellt valsysteem, der sådant lämpligen läte sig göra.

Vid denna motion var såsom bilaga fogadt förslag till förändrad lydelse af §§ 13—18 riksdagsordningen;

af herr *von Friesen* och medmotionärer, i motionen n:o 197:

att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af:

Regeringsformen.

§ 57.

Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utöfvas af Riksdagen allena.

Huruledes särskild menighet må för eget behof sig beskatta, så ock hvad angår vilkoren för att i dess allmänna angelägenheter rösträtt utöfva, bestämmes genom kommunallagarne, hvilka af Konungen och Riksdagen gemensamt stiftas.

Riksdagsordningen.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, der han mantalsskrifven är, en hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, som uppnått eller under det år valet hålles uppnår tjugufem års ålder; dock ej värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpligtsöfningar.

2. Den, som, efter flyttning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantalsskrifven, eger utan hinder deraf, att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberättigad, valrätt, så framt han inom den kommun, hvarifrån han inflyttat, skulle vara valberättigad, om han fortfarande vore derstädes mantalsskrifven.

§ 16.

1. Å landet — — — folkmängden eger.
2. I de valkretsar — — — folkmängden eger.
3. Kommuner, som — — — införande fattas.

Vid de omedelbara — — — Konungen fastställas.

4. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

5. I stad, som — — — i valkretsar.

§ 17.

Vid såväl — — — erhållit lika röstetal.

Vid sådant val skall inom hvarje kommun till efterrättelse tjena den för kommunen gällande röstlängd, som bör innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 mom. 1 valrätt tillkommer, äfvensom tilllägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt samma §, mom. 2, ega valrätt.

Då val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda anteckning och tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde underrättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet göras vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet, dock att anmärkning, gällande den, som framställer densamma, må göras äfven under valförrättningens fortgång.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt § 14 ega valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas;

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

samt af herr *Nordström* i Höglunda, i motionen n:o 200:
att Riksdagen för närvarande behagade afslå såväl den kongl.
propositionen som de olika motionerna i hvad de afsåge definitiva
besluts fattande redan vid innevarande riksdag, och att, sedan den
allsidiga utredningen hunnit verkställas, Kongl. Maj:t då täcktes taga
under nådig och mogen ompröfning, huruvida och i hvad mån en för-
ändring borde ske uti de delar af riksdagsordningen, som afsåge val-
rätt och valbarhet till Riksdagens Andra Kammare, samt i så fall för
Riksdagen framlägga ett sådant förslag, som kunde anses vara för
landet i sin helhet nyttigt och nödigt.

Utskottet hemstälde:

1:o att Kongl. Maj:ts förevarande proposition icke måtte af Riks-
dagen bifallas;

- 2:o att a) herr Lindbagens motion, n:o 187,
b) herr Brantings motioner, n:is 181 och 182,
c) herr Lundgrens motion, n:o 192,
d) friherre von Knorrings m. fl. motion, n:o 195,
e) herr von Friesens m. fl. motion, n:o 197;
f) herr Lindblads motion, n:o 196,
g) herr G. Anderssons motion, n:o 34,
h) herr Nordströms i Höglunda motion, n:o 200,
icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd;

3:o att Riksdagen ville såsom hvilande till vidare grundlagsenlig
behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af §§ 13, 14,
16, 17, 19 och 20, riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-
trettio, deraf etthundrafemtio för landet och åttio för städerna, väljas
för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början
året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Under-
stiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, för ernående af det
bestämde antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, så vidt lämp-
ligen ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som vardera välja
en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola,
i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra
och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två,
till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en
åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens
folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttionde-
del af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd, än nu
är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många val-
kretsar, som, med iakttagande af att vardera utser en riksdagsman,
erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdags-
män för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmän-
nens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för

sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart nionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än åttio tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, dervid i öfrigt stadgandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

6. I fråga om riksdagsmannaval skall sådan köping eller municipalsambälle, hvars folkmängd uppgår till minst ett tusen, såsom stad anses. Tillämpning häraf sker vid fastställandet af den i mom. 4 omförmälda valkretsordning, och gäller hvad dervid bestämts, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, der han bosatt är, en-hvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man, hvilken före början af det kalenderår, harunder valet eger rum, uppnått tjugofem års ålder och antingen eger eller med stadgad åborätt innehafver jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde af minst trehundra riksdaler eller eljest med nyttjanderätt innehafver sådan fastighet till taxeringsvärde, ej understigande sexhundra riksdaler, eller eger annan fast egendom, hvartill vid riksdagsmannaval jemväl räknas å annans mark belägen byggnad, till ett taxeringsvärde af minst sexhundra riksdaler, eller och erlägger till staten bevillning för en till minst femhundra riksdaler uppskattad årlig inkomst. Från valrätt vare dock utesluten den, som vid utgången af någotdera af de två senaste kalenderåren ännu icke erlagt de utskylder till staten eller kommun, hvilka rätteligen hort under det året erläggas, eller värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnpligtsöfningar.

2. Den, som, efter flyttning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantalsskrifven, eger, utan hinder deraf att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberättigad, valrätt, så framt han inom den kommun, hvarifrån han inflyttat, skulle vara valberättigad, om han fortfarande vore derstädes mantalsskrifven.

§ 16.

1. Å landet väljes riksdagsman medelst elektor. För hvarje kommun utses inför kommunalstämmans ordförande en elektor och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af ett tusen. Desse elektorerna sammanträda till riksdagsmannaval inför domhafvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hör, eller, om två domsagor

Angående valrätten till Andra Kammaran. (Forts.)

äro förenade till en valkrets, inför domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden eger.

2. I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och derutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af femhundra. Dessa elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden eger.

3. Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, ega dock begagna det omedelbara valsättet, derest af de röstberättigade så beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner infordrar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången, efter thy som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år derefter förflutit, å nyo upptagas. Beslutas åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmas ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden eger. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjena formulär, som af Konungen fastställas.

4. Den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande, åligger i stad, der magistrat ej finnes, den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande och i sådan köping eller municipalsamhälle, hvarom i § 13 mom. 6 förmåles, kommunal- eller municipalstämmans ordförande; ej må dock annan än magistrat vara valförrättare vid ifrågavarande val.

5. I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och må, der flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

§ 17.

1. Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som dervid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

2. Vid dessa val skall för hvarje kommun till efterrättelse tjena den för kommunen gällande röstlängd, som bör innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 mom. 1 valrätt tillkommer, äfvensom tilllägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt § 14 mom. 2 ega valrätt. Då val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten

hålla röstlängden, försedd med nämnda anteckning och tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde under rättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, der så ske kan, i der utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet; dock att anmärkning, deri yrkas valrätt för den, som framställer anmärkningen, må i stad göras äfven under valförrättningens fortgång.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt 14 § ega valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för valkrets å landet af domhafvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och skall det ena exemplaret öfverlemnas åt den valde och det andra insändas till justitie-departementet. Fullmagterna böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmanaval, som den — — hållits i N. N. domsaga» (»N. N. valdistrikt af N. N. domsaga») eller »i N. N. stad» (»stadsvalkrets»), »har N. N. blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år — —»), »hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

af herr *Moberg*, hvilken yrkat,
att Riksdagen ville hos Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t låta genom en för ändamålet tillsatt komité verkställa en omsorgsfull utredning angående förändrade bestämmelser i fråga om utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare på den grund — den allmänna rösträtten — på det sätt och med det syftsmål, som af reservanten angifvits, samt, efter det komitén med sitt betänkande och förslag till Kongl. Maj:t inkommit, helst till 1904 års Riksdag af låta nådig proposition i ämnet;

af friherre *Alströmer*, som hemställt,
att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det täcktes Kongl. Maj:t genom en komité låta verkställa en ur alla synpunkter fullständig utredning rörande valrätten till Riksdagens Andra Kammare samt framlägga det förslag till rösträtts-

Angående valrätten till Andra Kammaren. reform, hvartill en sådan utredning kunde gifva anledning, om möjligt vid början af 1904 års riksdag;

Kammaren. af herr *Rodhe*;

(Forts.)

af herr *G. A. Berg*, som föreslagit, att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes ej mindre låta genom en komité verkställa en fullständig och allsidig utredning rörande de vilkor — såsom utjemning af städernas och landsbygdens representationsrätt samt proportionella val — under hvilka valrätten till Riksdagens Andra Kammar kunde genom allmän rösträtt utsträckas till hvarje till tjugofem års ålder kommen man, som i vissa angifna hänseenden — i fråga om värnpligt och skattepligt — fullgjort sina åligganden emot staten och icke saknade sådana kvalifikationer, som angåfves i § 26 riksdagsordningen, än äfven till Riksdagen, helst ej senare än år 1904, inkomma med det förslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning;

af herr *C. Nyström*;

af herrar *Darin* och *Liljeholm*, hvilka yrkat, att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga det af herr von Friesen m. fl. i motionen n:o 197 framställda förslag till ändrad lydelse af § 57 regeringsformen samt §§ 14, 16, 17 och 19 riksdagsordningen;

af herr *Boëthius*, hvilken på särskildt anförda skäl gjort samma hemställan som herr *G. A. Berg*;

af herr *Säve*, med hvilken herrar *Olsson* i Ättersta och *Pettersson* i Österhaninge instämt, och som ansett, att utskottet bort grunda sitt förslag beträffande förändring af § 13 riksdagsordningen på principen om likställighet mellan land och stad med afseende på representationsrätten;

af herr *Johnsson* i Bollnäs med afseende å vissa delar af utskottets motivering; samt

af herr *Waldenström*.

Herr talmannen anmälde ärendet till handläggning och yttrade dervid: I afseende på behandlingen af detta konstitutionsutskottets utlåtande tillåter jag mig hemställa, att kammaren måtte besluta:

I. Utlåtandet föredrages punktvis.

II. Vid föredragningen och framställandet af propositioner följes den ordningen, att först behandlas tredje punkten, derefter första punkten, och sist andra punkten, samt momenten i sistnämnda punkt i följande ordning:

1:o. mom. b), i hvad detsamma angår motionen n:o 181,

2:o. mom. c),

3:o. mom. d),

4:o. mom. e),

5:o. mom. f), g) och h),

- 6:o. mom. a),
7:o. mom. b), i hvad detsamma rörer motionen n:o 182.
- III. Vid behandlingen af tredje punkten må diskussionen röra sig om samtliga förslagen i deras helhet.
- IV. För den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller den andra kammaren återförvisas, må utskottet ega rätt att vid ärendets förnyade behandling med afseende på de paragrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring af ena eller andra kammaren godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Ordet begärdes häruppå af herr Hedin i Stockholm, som anförde: Herr talman! Jag anhåller, att herr talmannen behagade besvara följande fråga, för att icke hos någon osäkerhet må råda rörande betydelsen och verkningarna utaf den nu ifrågasatta föredragningsordningen, att nemligen herr talmannen behagade afgifva den förklaringen, att detta — hvilket jag finner vara alldeles gifvet, men hvilket dock torde böra här utsägas — innebär, att, derest vid främställd proposition på den punkt, som är föreslagen att afgöras i främsta rummet, den blir af majoriteten i kammaren antagen vare sig med eller utan förändringar, detta må innebära, att, derest sedermera vid någon af de andra punkterna ett motförslag mot konstitutionsutskottets vinner kammarens majoritet, detta också måtte anses vara med lika rätt hvilande som det i främsta rummet bifallna till nästa Riksdags afgörande.

Herr talmannen yttrade: Med anledning af herr Hedins yttrande ber jag få nämna, att för mig är det alldeles klart, att kammaren eger förklara hvilande icke allenast ett, utan äfven flera förslag i samma riktning.

Herr Hedin i Stockholm: I så fall har jag ingenting att invända mot föredragningsordningen, emedan på det sättet det vilkor blir uppfyllt, som riksdagsordningen föreskrifver angående till behandling förekommande frågor.

Vidare anfördes ej. Hvad herr talmannen ofvan hemställt blef af kammaren bifallet.

Sedan i följd häraf utskottets under *punkten 3:o*) gjorda hemställan blifvit uppläst, lemnades på begäran ordet till:

Hans excellens herr statsministern friherre von Otter, som anförde: Herr grefve och talman! Mine herrar! 1900 års Riksdag anhöll hos Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t måtte låta verkställa en i möjligaste mån fullständig och allsidig utredning rörande de förutsättningar och vilkor, under hvilka valrätten till Riksdagens Andra Kammare må kunna utsträckas, samt för Riksdagen framlägga förslag, hvartill denna utredning kan föranleda. Denna utredning kunde icke

Angående
valbrutt till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

fullbordas intill innevarande års riksdag. Regeringen stod likväl förra året inför det spörsmål, huruvida icke ett rösträttsförslag borde till denna riksdag framläggas; och regeringen besvarade detta spörsmål jakande.

Hon gjorde detta af två skäl, det ena, att denna riksdag är den sista utaf valperioden. Det andra skälet var det beslut, hvartill 1901 års Riksdag kommit i försvarsfrågan. Hvad det första skälet angår, så var det för regeringen klart, att hvad regeringen sålunda gick att fullgöra, var en synnerligen vanskligh uppgift, då det var svårt att säga, huru det förslag skulle vara beskaffadt, som skulle kunna tillvinna sig båda kamrarnes godkännande. Men om ett sådant förslag skulle lyckas, så hade ju dermed varit ett ofantligt stort steg taget. Om förslaget återigen ej lyckades, så hade ju ej någon tid blifvit förlorad; och den diskussion, som vid behandlingen af ärendet inom Riksdagen uppstod, komme tydligen att utgöra en synnerligen god ledning för det förslag, som kunde komma att derefter framläggas.

Beträffande den grund, hvarpå regeringen byggde sitt förslag, ansåg hon, att den kommunala rösträtten borde vara en synnerligen god grund. Denna grund hade förekommit icke blott uti ett flertal utaf de många motioner, som under de senaste 36 åren väckts inom Riksdagen, utan den hade äfven omfattats helt nyligan af ett stort antal ledamöter af denna kammare, till ett antal af flera än 80. Den hade förordats af sådana män som Louis De Geer och Axel Bergström. Man antog därför, att denna grund skulle kunna inom Riksdagen temligen allmänt accepteras.

Och hvilken annan grund, mina herrar, skulle väl regeringen kunnat välja? Den allmänna rösträttens grund? Men tillräcklig utredning föreligger icke för att kunna beträda den vägen, äfven om den eljest skulle kunna anses acceptabel. Men icke nog dermed. När frågan om allmän rösträtt framträder på fullaste allvar, som den måhända gör inom den allra snaraste framtiden, så måste dervid tydligen komma att uppstå den frågan, huruvida ej åt qvinnan bör beredas rösträtt. För min enskilda del hyser jag den uppfattning, att det vore en orättvisa att tilldela hvarje man, som uppnått en viss ålder och ej vore disqualificerad, rösträtt, under det att man ville förneka denna åt qvinnan, som hade samma ålder och icke vore disqualificerad.

Af de vilkor och bestämmelser uti Kongl. Maj:ts förslag, som regeringen ansett böra uppställas vid sidan eller ofvan denna grund, har en del utaf konstitutionsutskottet upptagits; de flesta till och med hafva af konstitutionsutskottet upptagits. De öfriga hafva deremot utaf konstitutionsutskottet ogillats. Jag anser mig icke böra, för närvarande åtminstone, ingå uti någon vidare utläggning utaf dessa vilkor. Kongl. Maj:ts förslag har icke rönt något vidare understöd inom konstitutionsutskottet och lärer knappast hafva att förvänta det heller inom kammaren, och med den dyrbara tid, som nu är, torde det därför icke vara lämpligt, att jag längre uppehåller mig vid detta. Jag vill heller icke ingå i något bedömande om företrädet mellan Kongl. Maj:ts förslag och utskottets förslag, utan jag vill inskränka mig till att uttala den varma önskan och förhoppning, att det beslut, som kammaren kan komma att fatta, må vara af beskaffenhet att snart

leda fram till det mål, hvarefter vi sträfva, till en effektiv utvidgning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr von Friesen: Herr talman! Jag kan, då jag nu är den bland ledamöterna uti denna kammare, som börjar debatten från bänkarna, icke underlåta att behjerta, att det är en synnerligen allvarlig stund, uti hvilken Riksdagen nu går att fatta ett beslut i en den allra viktigaste fråga för landet. Jag är också öfvertygad om, att en hvar representant känner det ansvar, som hvilat på honom vid denna frågas afgörande, tyngre kanske än vid någon annan frågas afgörande.

Det är afsigten att på ett effektivt sätt förändra representationsordningen. Det är meningen att skaffa in uti Andra Kammaren nya ögon att taga statens angelägenheter i betraktande, nya viljor att bestämman öfver statslivets utveckling. Det är tydligt, att i ett sådant läge representantens kall måste kännas synnerligen ansvarsfullt. Att ett behof utaf förändring uti representationsättet förefinnes, har jag vid många tillfällen haft anledning att frambålla, och numera behöfver jag icke så mycket sysselsätta mig med detta, ty det tyckes vara nästan på alla håll erkänt, att så är fallet. Vi behöfva en förändring uti representationsättet, emedan otvifvelaktigt den sammansättning utaf Andra Kammaren, som nu förefinnes, icke motsvarar de förändrade tidsförhållanden, som hafva inträdt, efter det att den nuvarande representationsordningen fastställdes. Det behöfves här nya idéer, då det har uppstått *i landet* nya idéer. Det behöfves inom kammaren nya idéer, andra idéer än dem, som omedelbart representeras af de nuvarande representanterna.

Det kan icke heller förnekas, att de kraf, som från de rösträttslösas sida framställas, ju längre tiden går, blifva allt mer rättmätiga, på samma gång som de gifva sig allt mer och mer oförtydligt till känna. Den tilltagande folkbildningen — jag behöfver icke hänvisa till den af oss alla så omhuldade folkskolan — gör, att en hvar, som erhållit denna bildning, måste känna sig berättigad att hafva ett ord med vid afgörandet af statens angelägenheter. Den ökade börda, som blifvit pålagd alla genom nästlidne Riksdags beslut angående värnpligten, gör ju äfven, att det kännas för den, som nu saknar rösträtt, tyngre än förut, att han icke är i besittning af densamma. Och i samma mån som krafvet på rösträtt från de rösträttslösa blifver allt starkare, framträder ju också nödvändigheten att tillfredsställa detta kraf. Äfven de, som hafva rösträtt, erkänna detta allt tydligare, och äfven deras erkännande har blifvit allt lifligare efter sista Riksdagens beslut uti härordningsfrågan. Det är således tydligt, att vi nu befinna oss på en punkt, då å ena sidan erkännandet utaf rättmätigheten af de rösträttslösas kraf utsträcker sig allt mer och mer äfven bland dem, hvilka nu hafva rösträtt, och å andra sidan behofvet utaf att få en ny representationsordning blir allt starkare framträdande. För min del anser jag, att *nu genast* något bör göras för tillmötesgående af dessa rättmätighetens och nödvändighetens kraf.

Men *hvad* skall man då kunna tänka sig, att nu genast skall kunna ske? Vi hafva först Kongl. Maj:ts förslag, som här föreligger.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Efter hans excellens herr statsministerns yttrande vill jag icke längre uppehålla mig vid detta. Det förefaller, som om icke ens regeringen nu skulle starkt hålla på detsamma, och det lärer väl ej heller hafva någon utsigt att gå i någondera kammaren. Jag vill sålunda icke nu upptaga tiden med att yttra mig om detta.

Vidare har framkommit förslag om allmän rösträtt. Att detta är det mål, till hvilket vi sträfva, det torde väl, med tanke på hvad som skett i andra länder, numera knappast af någon på allvar bestridas. Men införandet af den allmänna rösträtten är satt i förbindelse med åtskilliga andra reformer af representationsordningen, hvilket väl gör, att om det också icke är absolut omöjligt att nu besluta den allmänna rösträtten, dock till de svårigheter att få detta förslag igenom, som eljest förefinnas, läggas ytterligare andra svårigheter, hvilka göra, att utsigterna för ett definitivt beslut nu om allmän rösträtts införande icke äro särdeles stora. Kammaren förstår väl, att jag syftar på det i sammanhang med allmänna rösträtten framställda kravet på valens ordnande efter ett proportionellt valsätt och på utjemnandet af representationsrätten mellan stad och land, så att den för begge skulle blifva lika. Det synes mig sålunda, som om det icke skulle vara möjligt att nu få till stånd ett definitivt beslut, grundadt på införandet af den allmänna rösträtten.

Vi hafva sedermera konstitutionsutskottets förslag. Detta synes mig ur många synpunkter vara mycket litet tilltalande, ja, omöjligt. Det ifrågasättes der en i min tanke alldeles onödigt begränsning af valmännens antal, och den begränsning, som är gjord, har äfven blifvit mycket säfvtvande. Den stöder sig på bevillingstaxeringen och fordrar erlagd bevilling till staten för rösträtt. Då, såsom bekant, existensminimum icke allenast är olika på olika orter, utan kan vara olika inom samma kommun, så uppstår derigenom i stället för det utskyldsstreck, som vi hittills haft, 800 kronor, flera utskyldsstreck, varierande från 500 till 700 kronor. Mot kommunalstrecket har förut mycket starkt anmärkts, att derigenom skulle läggas allt för stort inflytande på valen i taxeringsmyndigheternas händer. Derigenom att taxeringsmyndigheterna bestämma icke allenast taxeringen, utan äfven det bevillningsfria afdraget, kunna de genom att sänka det bevillningsfria afdraget godtyckligt öka valmännens antal, och genom att höja det bevillningsfria afdraget kunna de godtyckligt minska valmännens antal. Hittills har strecket, 800 kronor, varit satt så högt, att i det hänseendet icke förefunnits något spelrum för taxeringsmyndigheterna. Uti den motion, jag och mina medmotionärer framburit, hafva vi sökt sätta strecket så lågt, att det skulle komma under det område, der taxeringsmyndigheterna kunna hafva sitt spelrum. Konstitutionsutskottet har deremot satt strecket just midt på det område, der taxeringsmyndigheterna hafva sitt spelrum. Det förefaller mig, som om den anmärkning, som med styrka framkastats mot samlingspartiets gamla förslag, nu skulle i mycket högre grad träffa konstitutionsutskottets förslag. Redan därför synes mig detta förslag icke vara möjligt.

Vidare förekommer äfven i konstitutionsutskottets förslag det från Kongl. Maj:ts förslag upptagna tredubbla utskyldsstrecket. Att en underlåtenhet att hafva betalt skatt inom en viss tid skall verka så

långt i framtiden, att det skall utesluta från valrätt eljest dertill berättigade och fullt förvitliga människor, kan dock väl icke öfverensstämma med det svenska rättsmedvetandet, ty eljest brukar icke en sådan underlåtenhet medföra något straff, så fort betalningen erlagts. Jag tror, att äfven på grund af detta s. k. skärpta utskylds-streck konstitutionsutskottets förslag är alldeles omöjligt.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Derjemte förekommer i konstitutionsutskottets förslag en bestämmelse, hvilken måste förefalla mig orättvis och kränkande för åtskilliga samhällen i vårt land. Jag syftar på den bestämmelsen, att köpingar och municipalsamhällen skulle ryckas loss från sin närmaste omgivning och sammankopplas med långt från dem belägna städer, med hvilka de icke hade något gemensamt, för att tillsammans med dem välja riksdagsmän. Detta förefaller mig vara en kränkning af dessa municipalsamhällets rätt. De hafva af ålder varit vana att hafva den själfklara och naturliga rättigheten att rösta tillsammans med det dem omgifvande landet. Nu skulle de beröfvas denna rätt, och af hvad skäl? Ja, när man ser på skälet till detta, måste man ännu mer motsätta sig detta förslag. Skälet är tydligen det, att man tycker, att man har, trots allt, för mycket utsträckt rösträtten till Andra Kammaren, och då vill man neutralisera verkan af denna utsträckning genom att, såsom det heter, rensa landtvalkretsarna. Det förefaller mig, att det för hvem som helst bör synas synnerligen motbjudande att gå till väga på sådant sätt.

Går jag sedan till friherre von Knorrings förslag, så måste jag, på grund af hvad jag nyss nämnde rörande municipalsamhällen, ogilla äfven detta, men der förekommer äfven en annan sak, nemligen utjemning af representationsrätten mellan stad och land. Såsom denna utjemning i friherre von Knorrings motion är gjord, med bibehållande af särskilda landtvalkretsar och särskilda stadsvalkretsar, anser jag, att den innebär en synnerligen stor orättvisa. Och att, när man vill förbättra en representationsordning, göra det på en orättvis grund, förefaller mig vara synnerligen illa betänkt utaf statsmakterna. Jag vill icke förneka, att icke den tid, och det kanske snart, kan komma, då en utjemning af städernas och landets representationsrätt kommer att ske och kommer att ske med full rättvisa. Men då skall det också vara *full* rättvisa, och icke en rättvisa, som upphäfves af en orättvisa. Det måste vara orättvist att, om städerna och landsbygden få lika representationsrätt, sammankoppla till valkretsar städer, som ligga på långt afstand från hvarandra och icke hafva några gemensamma intressen, samt hvilkas invånare icke känna hvarandra. Redan för närvarande, säger man emellertid, förefinnes ju eu sådan sammankoppling utaf på långt håll från hvarandra belägna städer. Detta är sant, men för det första behöfver nu icke det sammanlagda invånareantalet vara så stort, som det skulle bliiva, om det blefve en utjemning af representationsrätten mellan stad och land, och följaktligen behöfver det icke vara så många städer sammankopplade nu, som det hädanefter skulle behöfva vara. Och för det andra har detta varit en olägenhet, som betingats och till en stor del uppvägs af en fördel, nemligen den fördelen, att städerna hafva en större representationsrätt än landsbygden. Dock har jag redan nu hört många representanter för dylika

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

sammankopplade städer klaga öfver de stora olägenheter, som medfölja en sådan sammankoppling, och klart är, att i många fall skall denna representationsrätt, som städerna sålunda hafva, blifva nära nog illusorisk för många af dessa städer. Men såsom sagdt, det har hittills varit en nödvändighet. Utjennar man representationsrätten mellan stad och land, så är det tydligt, att denna nödvändighet icke längre förefinnes, och när den icke längre förefinnes, kommer det att betraktas och måste betraktas såsom en stor orättvisa, om fortfarande på långa afstånd från hvarandra belägna städer skola sammankopplas i en valkrets. Ty det måste väl vara en naturlig sak, att hvarje valkrets då skall vara ett slutet helt; det är efter territoriella grunder, som valkretsarne då skola bildas.

Af dessa skäl är det mig omöjligt att anse friherre von Knorrings motion i denna del annat än såsom innebärande en stor orättvisa. Jag kan således icke skänka min röst åt något af de öfriga framlagda förslagen.

Det i vår motion framburna förslaget har för det första den stora förtjensten, att det borde utan svårighet genast kunna antagas. Man har hittills förebrätt detta förslag, att det skulle göra rösträtten för mycket beroende af bevillningsförordningen och taxeringsmyndigheterna. Dessa brister hafva vi nu sökt utplåna ur vårt förslag, så att ur den synpunkten inga anmärkningar skulle kunna framställas mot detsamma. Detta förslag blandar icke heller in andra frågor än den, som just nu är före, nemligen utsträckning af rösträtten. Den söker icke att krångla bort resultatet af denna utsträckning genom införande af andra bestämmelser, som skulle neutralisera hvad man egentligen vill vinna, nemligen en effektiv förändring af kammarens sammansättning.

Man må ju äfven lägga märke dertill, att den tanken, som i denna motion tagit sig uttryck, har varit den, som framstegsmännen, hvilka aktivt deltagit i det politiska lifvet, gjort sig förtrogna med och satt sig in i, och det har varit en tanke, som enat alla dem, som hittills verkligen velat hafva en utsträckning af rösträtten. Det synes mig således, att om inga väsentliga anmärkningar — hvilket jag icke tror — kunna göras mot detta förslag, så borde det väl för den, som verkligen önskar en effektiv utsträckning af rösträtten, vara angeläget att taga just detta förslag.

Jag är således på dessa skäl lifligt öfvertygad om, att det skulle lända till stor fördel för landets lugna och kraftiga utveckling, om Riksdagens beslut nu utfölle i enlighet med den af oss väckta motionen, och jag skall i sinom tid, när denna punkt föredrages, be att få yrka bifall till densamma. Men lika lifligt öfvertygad är jag derom, att, om Riksdagen nu skulle besluta vare sig i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag eller i öfverensstämmelse med konstitutionsutskottets eller friherre von Knorrings förslag, det skulle alstra jäsning och oro, split och oenighet i sinnena och uppväcka starkt upprifvande strider till stor skada för landets framtid och till verklig fara för landets utveckling.

Jag får därför, herr talman, på det kraftigaste yrka afslag å konstitutionsutskottets framställning i denna punkt.

Med herr von Friesen förenade sig herar *Berg* i Stockholm, *Fredholm*, *Smith*, *Wallis*, *Persson* i Arboga, *Hammarström*, *Hammarlund*, *Antonsson*, *Anderson* i Hasselbol, *Johansson* i Oija, *Moll*, *Nordström* i Stockholm, friherre *De Geer*, *Nyström*, *Zetterstrand*, *Olsson* i Stockholm, *Biesert*, *Lindgren* i Islingby, *Nydal*, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Thylander*, *Guldbrandsson*, *af Callerholm*, *Henricson*, *Segerdahl*, *Broström*, *Spangenberg*, *Eriksson* i Bäck, *Persson* i Tällberg, *Ericsson* i Ahlberga, *Kvarnzelius*, *Ericsson* i Jönköping, *Åkerlind*, *Jansson* i Edsbäcken, *Bystedt*, *Norman*, *Heimer*, *Olofsson* i Digernäs, *Sjövall*, *Nordin* i Hammerdal, *Göthberg*, *Berg* i Göteborg, *Jansson* i Saxhyttan, *Spänberg*, *Gussing*, *Brodin*, *Olsson* i Viken, *Hedlund*, *Bromée* i Billsta, *Nordin* i Sättna, *Starbäck*, *Olsson* i Sörnäs, *Öhngren*, *Norberg*, *Olsson* i Mårdäng, *Pettersson* i Södertelje, *Hansson* i Solberga, *Ericsson* i Vallsta, *Olsson* i Fläsbro, *Hedgren* och *Kinnman*.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Yttrande:

Friherre Barnekow: Herr talman, mine herrar! Jag skall anhänga att få instämma med den förste talaren deruti, att jag anser, att en utvidgning af rösträtten är berättigad, likasom jag tror, att det är angeläget, att om möjligt ett förslag i denna riktning redan nu vid denna Riksdag varder antaget. Denna min ståndpunkt är icke ny, ty den har jag intagit under hela min verksamhet vid Riksdagen.

Då jag nu biträdt konstitutionsutskottets föreliggande förslag, så skall jag anhänga att i någon mån få söka försvara detsamma delsgent emot den siste ärade talarens yttrande och dels äfven mot från andra håll gjorda uttalanden, men innan jag gör det, måste jag ovilkorligen redogöra för hvad som inom utskottet försiggått för att få fram detta förslag.

Härvid vill jag tillkännagifva, att utskottet mottog dessa förslag om utvidgad rösträtt först i början af april månad, d. v. s. sedan Riksdagen varit samlad två och en half månad, och således återstod endast en och en half månad för att bedöma denna fråga. Då nu icke mindre än tio olika förslag förelågo, så måste första uppgiften vara den att söka utgallra några och så småningom behandla dem. I första rummet genomgick sådana motioner, som inneburo skrifvelseförslag. Man gjorde detta af den anledning, att utskottet hade den uppfattningen, att Riksdagen helst önskade att få ett definitivt beslut vid denna riksdag. Sedan dessa motioner blifvit genomgångna, återstodo åtskilliga andra, deribland herr Brantings motion om allmän rösträtt, och den togs äfven under ompröfning, men utskottet trodde icke, att det fans någon möjlighet att i närvarande stund erhålla majoritet för detta förslag, likasom utskottet äfven ansåg, att det icke förelåg tillräcklig utredning därför. Dessutom var utskottet af den uppfattning, att herr Branting gått väl långt, då han fordrade endast 21 år och icke heller nppstälde några andra garantier. Utskottet såg icke någon möjlighet att för närvarande få fram ett sådant förslag, som handlade om allmän rösträtt eller — jag vill hellre säga s. k. allmän rösträtt.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Sedan återstod ett i herr Lundgrens motion framställt förslag om graderad skala, och äfven detta förslag tog utskottet under ompröfning, men utskottet ansåg icke, att det förefans någon utsigt att i år få ett sådant förslag antaget, då deri ingick bestämmelse om en graderad skala, och det visat sig vid Kongl. Maj:ts förslag angående giftermålsstrecket, att det icke är någon inom utskottet och knappast i Riksdagen, som vill gå in på den graderade skalan.

Sedan denna utgallring var gjord, återstodo Kongl. Maj:ts, friherre von Knorrings och herr Sixten von Friesens förslag. Till följd af den graderade skalan, som Kongl. Maj:ts förslag innehöll, upptogs detsamma icke till vidare diskussion, och således återstodo endast herr von Friesens och friherre von Knorrings förslag.

Det gälde nu att söka inom utskottet skaffa någon sorts majoritet för dessa förslag, men det visade sig omöjligt att få mera än två eller högst tre personer, som ville biträda något af dessa förslag. Då blef det fråga om hvad utskottet skulle göra. Skulle utskottet framlägga ett förslag, som endast samlat två eller tre röster? Utskottets majoritet beslöt då att uppställa några vissa principer, och sedan dessa blifvit uppställda, tillsattes en komité för att på grund af dessa utarbета ett förslag. Denna komité arbetade mycket flitigt, många timmar om dagen och kanske äfven in på nätterna, men när komitén framkom med sitt förslag, visade det sig, att icke heller detta kunde erhålla majoritet inom utskottet.

Vid sådant förhållande blef det fråga om att kunna få fram ett förslag, hvori det gjordes eftergifter på ett eller annat håll. Ett dylikt förslag kallas för kompromissförslag, men detta är ingen nyhet för Riksdagen, ty när det gäller att genomdrifva stora frågor i Riksdagen, så har det ofta skett på sådant sätt, och senast i år hafva vi på denna väg genomdrifvit ett af de största förslag, som legat på Riksdagens bord, nemligen frågan om inkomstskatten. Hvad var det annat än ett kompromissförslag? Det är således icke något ovanligt, att kompromissförslag ligga på Riksdagens bord; hvarje riksdagsman bör vara van dervid. Det är såsom sådant, som jag nu anhåller att få försvara detta förslag.

Att jag dervid måste ingå i några detaljer, derom ber jag herrarne om ursäkt.

I 14 § har utskottet till en början accepterat Kongl. Maj:ts förslag angående de 25 åren. Det var mycket fråga om, huruvida man skulle antaga det förslag, som säger, att valbarhet eger den, som under valåret fyller 25 år, eller Kongl. Maj:ts förslag, enligt hvilket valbarhet skulle tillkomma den, som fyllt 25 år före valåret. Efter någon diskussion beslöt emellertid utskottet att förena sig om Kongl. Maj:ts förslag, ty enligt detsamma skulle ingen erhålla rösträtt före fylda 25 år. Om man deremot föreslagit, att valbarhet eger den, som fyller 25 år under valåret, och denna person icke fyller förr än kanske i november eller december, så fyller han icke 25 år före valet. Det är ju en småsak, men man skulle ju besluta sig för något, och så beslöt utskottet att tillstyrka Kongl. Maj:ts förslag.

Sedan kom den andra frågan, huruvida utskottet skulle i enlighet med herr von Friesens förslag upptaga census för valbarhet i

kommunallagarna eller, såsom nu är förhållandet, i grundlagarna. I detta afseende fattade utskottet det beslut att ställa sig på den s. k. historiska grunden eller att, såsom det hittills varit, upptaga den i grundlagarna.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Då blef fråga om hvilka värden man skulle fastställa, i främsta rummet beträffande den, som innehar i mantal satt fastighet. Såsom herrarne veta, är det i närvarande stund 100 kronor, som fordras att vara röstberättigad i kommun, och förslag förelåg att utsträcka den politiska rösträtten äfven till dem, som blott ega så liten fastighet. Det var emellertid några — de mera rädda inom utskottet — som liknade detta vid ett myrmanssystem och tyckte 100 kronor vara för lågt; de föreslogo därför 300 kronor. Den andra sidan kunde icke hafva mycket emot dessa 300 kronor af det skäl, att en i mantal satt lägenhet, som endast är taxerad till 100 kronor, vet jag knappt, huru den ser ut. Faktum är, att sådana finnas; och jag vet också, huru de tillkommit, nemligen på så sätt, att det funnits en lägenhet om ett tunnland, hvilken ansågs vara värd 100 kronor, hvartill man då också satte värdet; men derjemte fans det byggnader, boningshus och ladugård, hvilka ansågos höra till jordbruket och därför icke medtogas vid uppskattningen. Jag tror, att, om det blir en riktigare beskattning på sådana lägenheter, den knappast kan bli lägre eller ens så låg som 300 kronor. Detta har således icke i praktiken någon betydelse.

Sedan var det frågan om sådana personer, som hafva byggnader på annan persons grund. Som herrarne veta, var det förut så, att innehafvaren af en byggnad, som låg på annan persons grund, hade rösträtt, om byggnaden var taxerad till 500 kronor. Men detta ansågs för lågt och blef uppsatt till 600 kronor. Nu hemställer jag, om det kan vara skäl, att, såsom i friherre von Knorrings förslag, hvarje byggnad, som är taxerad till 100 kronor, skulle medföra rösträtt vid riksdagsmannaval. Då skulle ju det politiska strecket gå ännu lägre än det kommunala. På denna grund antogs 600 kronor, som är det kommunala strecket.

Vidare kom man till arrendatorer af egendomar, som hafva ett taxeringsvärde af 600 kronor. Man ansåg, att desse skulle likställas med dem, som hafva byggnader på annans grund. Derfor är detta streck satt så som skett.

Slutligen hvad inkomsttagarne beträffar, för hvilka strecket nu är 800 kronor, har utskottet föreslagit en nedsättning till 500 kronor, såsom också herr von Friesen föreslagit. Men nu gör herr von Friesen den anmärkningen, att om man sätter detta streck till 500 kronor, så kan existensminimum höjas eller sänkas, och om det höjdes, skulle derigenom rösträtten borttagas för somliga personer; och därför ansåg herr von Friesen det för högt. Det är sant, att man kan göra så. Men hittills har det icke funnits exempel derpå. Och jag undrar, om det kan gå för sig vidare, vare sig i städerna eller på landsbygden, att utestänga personer från rösträtten, om de sjelfva kunna bevisa, att de hafva denna inkomst. Det kan kanske gå en och annan gång, och jag har hört sägas, att det har hänt i Stockholm, men jag tror, att det icke kan upprepas mera.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

En annan fråga är, om icke existensminimum kan nedsättas. Jo, det kan det; men huru det än göres, skall dock alltid bevillning erläggas, för att personen skall blifva kommunalt röstberättigad.

Så gjorde herr von Friesen också anmärkning mot det mycket omtalade utskylldsstreetet. Ja, icke är jag så särdeles svag för det, men anser mig dock kunna försvara det. Han sade, att det är så orätt, att den, som icke betalar sin skatt under året, skall mista sin rösträtt. Men låt oss se, huru det tager sig ut i praktiken. Taga vi som exempel en person, som betalar 1 krona om året till staten, så betalar han 5 eller 6 kronor till kommunen. Sammanlagdt blir det 7 kronor om året ungefär. En person, som har 550 kronor om året, kan nog betala 7 kronor. Det blir väl kånbart redan det; men är han mycket ordentlig, tror jag, att han kan det. Deremot tror jag, att, om han försummar alla 3 åren, han icke kan betala 21 kronor på en gång. Det tror jag blir för mycket kånbart. Månne han kan vara så intresserad att få rösträtt, att han då erlägger 21 kronor? Jag tviflar derpå. Men då finnes den möjligheten, att det kommer någon annan person, som har mera godt om pengar och som kan vara betjent af att han får rösta, och betalar denna skatt för honom. Detta omöjliggör utskottets förslag. Ty skall det kunna ske, måste han vara så omtänksam, att han börjar redan 2 år i förtid.

Man säger, att det vore hårdt, om någon försummade sig och glömde bort rätta betalningstiden. Men på landet går det till så, att när det varit uppbördsstämma och någon försummat att betala, uppföres han på restlängd, och sedan kommer någon af kronobetjeningen och söker upp honom och säger: nu är er skatt förfallen. När han då icke kan betala och någon utmätning icke kan ske, blir skatten afskrifven. Nu är det fråga om, huruvida denna afskrifning är liktydig med att han icke häftar för skatten. Det tror jag icke. Men dertill kommer, att jag tror icke det är så farligt. Faran är, om någon annan vill betala för honom. Har han icke betalat 7 kronor om året, tror jag knappt, att han af egen kraft vill betala 21 kronor det år, då valet skall ske. Jag tror således icke, att detta utskylldsstreet är så förfärligt.

Hvad det andra momentet beträffar, tror jag icke, att någon har någon anmärkning mot det.

Men sedan kommer 13§. Den är det, som den största striden gäller; och största striden har inom utskottet också förts om denna paragraf. Ty det är der, utskottet kommit på den tanken att öfverflytta municipalsambhällena till stadsvalkretsarne. Jag får bekänna, att jag icke var af den mening. Jag ville det icke, ty det blir besvärliga valkretsar. Jag ville behålla municipalsambhällena förenade med landsbygden, ty detta är det naturligaste. I stället ville jag införa lika valrätt för land och stad. Men det mötte ett bestämdt motstånd; der fick jag ingen med mig. Hvad Första Kammaren beträffar, så är den ju alltid emot reduktion af städernas makt. Och det är ju alldeles klart, att så skall vara, då ledamöterna äro till mer än hälften mantalsskrifna i städerna. Men hvad värre var, jag fick ingen enda med mig från min sida heller; och då tyckte jag, att det

icke var skäl att framlägga det förslaget, utan efter som det blef ett kompromissförslag, måste jag gå in på att lägga municipalsamhällena till städerna. Detta förslag framställdes, därför att man icke ville gå så våldsamt till väga mot städerna och icke ville behandla städerna så hårdt; och därför var jag med om det. Men hvad fick jag för tack för det? Jo, att reservanterna, herrar Darin och Liljeholm, säga: »Vi kunna nemligen ingalunda finna, att den af utskottet tillstyrkta, ganska måttliga utvidgningen af valrätten, hvilken skulle komma landtbefolkningen till godo i vida högre grad än statsbefolkningen, bör föranleda till en så våldsam förändring af nu gällande grunder för valkretsindelningen, som utskottet föreslagit.»

Det var således en alltför våldsam åtgärd. Och jag i min enfald gick in på det, därför att det skulle vara en mindre våldsam åtgärd och komma att freda städerna. Men det anses i alla fall för en alltför våldsam åtgärd. Jag vet icke, om detta är sanning. Man säger, att det kommer landtbefolkningen till godo, och att det är en för liten åtgärd, som vidtagits. Låt oss då se, huru liten denna åtgärd är. Denna lilla åtgärd, som vi vidtagit, är sådan, att den ökar de valberättigades antal på landsbygden med 170,000. Det är ju icke så litet ändå. För land och stad gemensamt blir det 260,000, som skulle få rösträtt bland dem, som icke hafva det nu. Och hvad är de röstberättigades antal i närvarande stund? Jo 420,000. Detta är uppgifter från statistiska centralbyrån. Således kommer det att inträffa, att antalet röstberättigade på landsbygden ökas med 75 procent, om jordtorparne medtagas, och för städerna med 33 procent. Det är icke så litet att på en gång öka upp antalet med 75 procent.

Nu säga reservanterna, att det är egentligen landtbefolkningen, som kommer att vinna härpå, nemligen 70 procent. Det är sant; men hvilka personer är det? Alla besuttna landtmän kallar man konservativa. Men hvilka personer äro dessa 70 procent? Det är sådana personer, som skatta till staten för mellan 800 och 500 kronors inkomst. Jag tror icke, att de äro konservativa, utan de äro liberala eller radikala. Alltså kommer det elementet att ökas med dessa 70 procent. Det skulle blifva mindre derigenom, att municipalsamhällena öfverflyttas till städerna. Efter hvad jag kan finna, skulle det vara 36,000 valmän, som skulle flyttas till städerna. Men i stället för dessa 36,000 skulle det vara 170,000 af precis samma färg, som skulle komma till. Jag hemställer, om det är landsbygden egentligen, som vinner.

Nej, mina herrar, här är fråga om att utvidga rösträtten till deras fördel, som nu icke hafva rösträtt; och det säger jag, det har jag varit med om i 27 år. När det nu kommer dertill, att vi skola utvidga rösträtten, på hvems bekostnad skall det då ske? Då stå stadsborna och landtborna mot hvarandra, och ingen af dem vill gifva efter. Båda vilja behålla den härliga makten. Stadsbefolkningen säger: »Utvidgningen må gerna ega rum; men hvem skall då komma till korta? Det skola landtborna göra.»

Nej, vi skola stå orubbade, men det skall i alla fall ske en röst-rättsutvidgning. Makten, mina herrar, det är den I striden om, och

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående huru I än striden om den, blir det dock slutligen en tredje part, som kommer och tager makten ifrån Eder.

Andra Kammaren. Eftersom jag nu har ordet, ber jag att något litet få beröra frågan om den allmänna rösträtten. Ja, mina herrar, den allmänna rösträtten finnes icke till här i världen, det är ett nonsens att tala om någon »allmän» rösträtt. Jag skulle därför för min del vilja använda uttrycket den *så kallade* allmänna rösträtten. Om vi t. ex. gå till vårt närmaste grannland, Norge, så heter det visserligen, att man der har allmän rösträtt, men så är emellertid icke förhållandet, ty för det första har i Norge ingen rösträtt, som icke fyllt 25 år, för det andra har der icke qvinnan rösträtt, och för det tredje har man i Norge medelbara val, d. v. s. utser riksdagsmän medelst elektor. Men vilja nu verkligen Andra Kammarens ledamöter återgå till de medelbara valen och välja riksdagsmän med elektor? Jag tror, att frågan icke är svår att besvara. Om vi taga hänsyn till städernas representationsrätt, så finna vi, att staden Kristiania blott har fyra representanter, medan invånareantalet der uppgår till 200,000; Stockholm deremot har visserligen 300,000 invånare, men icke mindre än 22 riksdagsmän. Men ingen enda af dessa 22 får nu under någon förevändning bortreduceras. Om vi vidare se efter, huru beskaffad den allmänna rösträtten är i Danmark, finna vi, att man der har en åldersgräns af 30 år; här återigen tvekar man att flytta upp åldersgränsen till 24 eller 25 år, och ännu mindre, antager jag, vilja väl herrarne sätta denna gräns till 30 år. Vidare gäller i Danmark den bestämmelsen, att ingen, som icke har eget hushåll, utan är i annans tjänst och kost, får rösta. Slutligen är äfven att märka, att i Danmark första kammaren — jag kallar här de olika aldelningarna i representationen för kamrar — har precis samma rätt som andra kammaren i fråga om utgifter. Men vilja herrarne gifva Första Kammaren hos oss en dylik rätt? Vilja herrarne afstå från de gemensamma voteringarna och låta Första Kammaren i anslagsfrågor och bevillningsfrågor hafva lika stort inflytande som denna kammare? Skulle vi följa exemplet från Danmark, skulle vi så göra. Äfven i Tyskland hafva vi s. k. allmän rösträtt, men der erhåller ingen ledamot af riksdagen något arfvode, utan får sjelf vidkännas utgifterna för sitt riksdagsmannakall. Men vilja herrarne taga bort arfvodet för Andra Kammarens ledamöter? Ja, i sådant fall kan man ju tänka på att äfven här införa allmän rösträtt. Om vi gå till England, så tillämpas ju der, som vi veta, den allmänna rösträtten, men kunna därför representanterna i engelska parlamentet i folkligt hänseende jämföras med medlemmarne i svenska Riksdagen? Det kostar i England betydande summor att blifva ledamot af parlamentet; det finnes visserligen der en och annan folkrepresentant, eljest är det der blott lorder och andra höga herrar. Folkrepresentanterna får folket sjelft ersätta för deras utgifter som parlamentsledamöter.

Nu vill man, att vi här skola införa allmän rösträtt. Ja, mina herrar, när allt kommer omkring, är jag nog kanske icke den siste att yrka bifall till herr Brantings förslag; jag tror, att dervidlag många skola blifva efter mig. Jag minnes, hurusom på den tid, jag tillhörde Första Kammaren, jag der var den ende som talade om en utsträckt

rösträtt, och hur man därför skrattade åt mig och sade: Hvad är det för en tosing, som vill ha allmän rösträtt! Men så ett, tu, tre kommer man nu från Första Kammaren och säger: Vi vilja ha allmän rösträtt. Hvad i all världen är det, som står på nu, eftersom man så der ändrat åsigt?

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Hvad vi nu skulle skriva om, är att begära allmän rösträtt, men med proportionella val och alla möjliga garantier. Enligt min mening fordrar emellertid ett proportionellt valsätt en utpreglad partidisciplin. Kunna herrarne åstadkomma en sådan? Fackföreningarna kunna det, och det respekterar jag dem för, men sannerligen att vi kunna åstadkomma det på landet. Enmansvalkretsarne skulle ju tagas bort, och i hvarje valkrets skulle väljas flere riksdagsmän, minst fem eller så. Men då skulle Norrland i det allra närmaste komma att blifva en enda valkrets; flere hundra tusen personer skulle välja tillsammans. Men då är det icke möjligt att längre bibehålla omedelbara val, utan man måste utse riksdagsmän genom först valda elektoror. Jag tror dock icke, att det här — lika litet som i något annat land — finnes utsigt för att en återgång till medelbara val skall kunna ega rum, sedan en gång det omedelbara valsättet pröfvats. Hvad utskyldstreckbeträffar, så framställes i skrivelseförslaget den fordran, att alla afgifter till kommun och stat skola vara inbetalda. Men icke blir det då någon allmän rösträtt. Med denna skrivelse söker man vinna något, som helt enkelt är omöjligt att åstadkomma. Man skulle nästan kunna komma på den tanken, att detta skrivelseförslag tillkommit endast och allenast för att möjliggöra ett uppskof med frågans lösning. Jag vill icke säga, att jag känner många personer, som äro nitiska anhängare af den allmänna rösträtten, men jag tror nog, att det är många, som vilja ha »allmän» rösträtt, om utskyldstreckbeträffar, åldersgränsen sättes till 25 år och proportionellt valsätt tillämpas. Jag kan emellertid icke vara med om någon skrivelse derom, enär jag fortfarande intager den ståndpunkten, att ett positivt beslut bör fattas. Men hvilket? Jo, säger man, samlingspartiets förslag har de största förtjänsterna. Ja, jag har nog sympatier för samlingspartiets förslag, men det är dock en sak i det samma, som bestämdt icke tilltalar mig, och det är den orättvisa, som det skulle medföra, att i alla de större städerna blefve det allmän rösträtt, medan man i de mindre städerna och på landet hade censusstreck. Detta låter kanske besynnerligt, men jag skall be att få förklara det. Existensminimum är ju nu höjdt, så att ingen är valberättigad i Stockholm, med mindre än att han har 700 kronors inkomst, och på landet 500 kronors inkomst. Derför betalas ingen bevilling, utan i stället skall man nu erlägga en skatt, som uppgår till 1 à 2 öre per

Hvad blir följden? Jo, att en person i stad får rösta, som har 500 kronors inkomst. Jag tror dock för min del, att en inkomst af 700 kronor i t. ex. Stockholm icke betyder lika mycket som 500 kronors inkomst på landet; ty på den senare inkomsten kan en person på landet lefva, men jag tror icke, att han kan lefva på 700 kronor här i Stockholm, ty det skulle icke blifva mer än en två kronor om dagen, och det går inte. Om det alltså är 500 kronor för städerna, bör det vara ungefär en 300 kronor för

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

landet. Jag intager alltså i detta fall den ståndpunkten, att man skall betala bevilning; då inträder denna olika fördelning mellan land och stad, som den föregående talaren ansåg innebära en fullkomlig orättvisa. Nej, orättvisan är icke så synnerligen stor. Såsom vi veta, fingo städerna denna representationsrätt 1865, emedan man då ville sätta en motvigt mot landsbygden, så att icke den fick för många representanter. Från städerna ville man ha representanter för vetenskap, konst etc., men detta beror ju helt och hållet på väljarne i städerna, och det är ju icke säkert, att de vilja sätta in dylika representanter. Hvad landet beträffar, kan den besuttna landtbon nu icke göra anspråk på lika stora rättigheter som förut, ty sedan 1865 ha skatterna för landtbefolkningen lindrats, derigenom att flera samhällsklasser än förut deltaga i dem. Vi skola tänka på hvad den stora handel och industri, som i våra dagar förefinnes, betyder i detta fall. Herr von Friesen framhöll olägenheterna af att många småstäder måste välja gemensamt, men, mine herrar, om man låter Stockholm icke ha mer än 6 representanter, så få de öfriga städerna välja desto fler, och då behöfva icke så många småstäder som nu slås samman till en valkrets, hvilket jag för min del tycker vore rättvist. Det finnes icke någon hufvudstad i hela världen, som har så många representanter som Stockholm. Jag tror därför, att det vore lämpligt, att Stockholm afstode från några af sina representanter och låte de mindre städerna mera komma till sin rätt. Städerna fordra nu bibehållandet af sitt representantantal, och landtmännen fordra att få behålla den stora makt, som de nu hafva. Båda parterna måste gifva med sig och söka ingå på någon kompromiss, ty eljest blifva vi stående på den punkt, som vi nu stå på, och få lemna åt tredje parten att på annat sätt få rätt. Vi måste, som sagdt, vara tillmötesgående mot hvarandra.

Hvad beträffar yrkande, så kommer jag, eftersom jag inom utskottet röstat för dess förslag, nu att yrka bifall till detsamma. Hvad oron beträffar, så tror jag för min del, att den icke blir bilagd, vare sig vi antaga det ena eller det andra af de nu föreliggande förslagen. På landet, der vi i allmänhet äro lugna och beskedliga, är det icke farligt, men här i Stockholm, der man fordrar allmän rösträtt, der blir oron precis lika litet bilagd, om vi nu taga utskottets förslag, som om vi taga herr von Friesens förslag eller om vi taga en skrifvelse. Skulle vi bilägga oron inom Stockholm, måste vi alla vara ense om att taga herr Brantings förslag.

Eftersom jag har ordet, skall jag be att något litet få beröra herr Lindhagens motion, hvori fråga är om rösträtt för qvinnan. Vi ha nyligen från regeringsbanken hört, att när fråga eventuelt blefve om allmän rösträtt, borde man också gifva qvinnan rösträtt. Ja, i likhet med regeringen tror äfven jag, att om man skall ge qvinnan rösträtt, då kan icke någonting annat än allmän rösträtt komma i fråga, ty så länge det finnes ett streck eller en census, bör qvinnan icke vara med. Jag kan icke heller neka till, att jag är något betänksam äfven mot att ge qvinnan allmän rösträtt. Denna uppfattning grundar sig icke på någon missaktning för qvinnan, tvärtom önskar jag henne allt godt, och jag är glad öfver, att hon bättre kan

ta sig fram och förtjena mera än förut; men, mine herrar, i fråga om att ge henne politisk rösträtt är jag tveksam. Jag har ju i många år sett de eländiga intriger, den oro, det hat och split, som förekomma i våra politiska församlingar; och jag håller sannerligen för mycket af qvinnan, för att jag skulle inblanda henne i de politiska striderna. Vi må vara huru likställda som helst i vissa afseenden, så tror jag dock, att naturen utstakat en bestämd skilnad mellan man och kvinna. Om man och kvinna skulle bli likställda på det politiska området, så tror jag, att det skulle kunna gå derhän, att medan hustrun sutte här på Riksdagen eller ginge på politiska möten, finge mannen sitta hemma och vagga barn. Jag betviflar icke, att det finnes många män, som kunna passa lika bra till att vagga barn som qvinnor; men å andra sidan är jag öfvertygad om, att den, som komme att bli lidande på denna anordning, vore det kommande släktet, den generation, som uteslutande skulle uppfostras af männen; ty den generation, som komme att uppfostras af män, tror jag icke skulle få den uppfostran, som den bör ha. Nej jag tror det är bäst att öfverlemna åt qvinnan att uppfostra de politiska männen, men icke att låta henne komma med i det politiska lifvet. Det är kanske ett misstag af mig, och måhända får jag ändra åsigt en gång, men för närvarande kan jag icke vara med derom, hufvudsakligen därför, att, såsom jag förut sagt, jag icke vill indraga vår kvinna i dessa olidliga strider, som försiggå på det politiska området.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lundgren: Herr greve och talman, mina herrar!

Att jag icke kan vara med om det sätt, hvarpå konstitutionsutskottet har fält domen öfver min motion, må icke förtänkas mig; men därför vill jag dock icke uttala något klander mot utskottet. Jag är säker på att jag icke är ensam om den meningen, att, med den svåra uppgift, som utskottet detta år fått sig anförtrodd, det helt naturligt måste hafva varit förenadt med stora svårigheter att komma till något resultat ens ett så blygsamt som det, hvartill utskottet denna gång kommit. Jag vill icke räknas bland dem, som hysa ofördragsamhet mot olika tänkande, ty vi ha redan sett alltför många bevis på den ofördragsamhet och missaktning mot olika tänkande, som i dessa dagar förefinnas.

Jag har utgått ifrån att en ändring borde ske, och min motion visar också, att jag erkänt behovet af en utsträckning af den politiska rösträtten. Om jag i densamma föreslagit andra utvägar för frågans lösning, än hvad andra förslag i detta afseende innebära, så må väl detta icke förtänkas mig. I första rummet har jag då utgått ifrån den principen, att inga politiska rättigheter böra tilldelas någon, som icke fullgjort de skyldigheter, som böra utgöra ett vilkor därför. Jag håller nemligen före, att den, som vill ha politisk rösträtt, han skall också erlægga en viss afgift till stat och kommun. Det är ett af de vilkor, som jag anser, att man bör uppställa för full medborgarrätt, vare sig i stat eller kommun. Men deremot har jag i fråga om beloppet af denna utskyld gått längre än andra, i det jag ansett, att beloppet må vara än så litet, blott principen står kvar.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Det har här framhållits, att det svenska folket, äfven utan erläggande af direkt skatt, betalar nog i form af indirekta skatter, i första rummet då tullarne. Men jag vill göra en skilnad mellan direkta och indirekta skatter i detta fall. Ty hvad då tullen särskildt beträffar, är det en afgift, som är frivillig, d. v. s. en utskyld, som helt och hållet kan undgås af en hvar, som i afseende å sin förbrukning uteslutande använder inhemska produkter, ty det låter sig göra. Det skulle då vara ett nonsens att tala om ett utskyldstreck, om det icke funnes några utskylder, som skulle betalas. Således höra dessa båda vilkor tillsammans.

Jag har vidare ansett, att utskyldstrecket kan ställas billigare, än hvad man från andra håll påyrkat, i det jag hållit före, att man kunde nöja sig med ett år, det sista löpande året, förutsatt att mitt förslag om röstlängd och justering af sådan vunno afseende.

Likaså har jag hemställt om en rösträttsavgift, icke för afgiftens skull, utan af en helt annan anledning. Vi ha i dessa dagar fått oss tilldelad en statistisk utredning på icke mindre än 283 sidor tabelltryck, som bland annat visar, huru många, som skulle bli röstberättigade enligt det förslag jag tagit mig friheten framställa. Derest den af mig föreslagna rösträttsavgiften finge upptagas under en särskild rubrik i den officiella statistiken, skulle man på en enda rad kunna se, huru många de röstegande i landet vore, i stället för att man måste söka upplysning härom i volymer.

Det har också sagts, att värnpligtens utsträckning skulle utgöra grunden för en utsträckning af rösträtten. Det är en åsigt, som jag för min del icke kan gilla. Jag erkänner sambandet mellan dessa båda frågor i så måtto, att vid förlidet års riksdag den åsigten framställdes, att ett visst sammanhang förefans dem emellan på den grund, att Riksdagen erkände, att rösträtten också borde utvidgas. I öfrigt behöfva vi blott erinra oss, att frågan om den politiska rösträttens utsträckning varit å bane långt före år 1901, således långt innan det blef fråga om en utsträckning af den allmänna värnpligten. För öfrigt kan ifrån deras sida, som uttalat sig för rösträtt åt qvinnan, icke åberopas något sådant samband som emellan värnpligt och politisk rösträtt.

Jag skulle ha mycken lust att vara med om bifall till samlingspartiets motion. Men såsom jag i min motion påpekat, har jag icke kunnat vara med derom, därför att på så sätt rösträttsfrågan icke vore afgjord, utan vi fortfarande skulle bli utsatta för agitationer för att få till stånd ytterligare förändringar. Vi hade således att vänta en rörelse, hvars resultat icke på förhand kunde beräknas, och framför allt en rörelse, beträffande hvilken icke är ådagalagd, att den skulle på ett lyckligt sätt bidraga till landets utveckling.

Jag skall för resten icke upptaga kammarens tid längre, utan jag inskränker mig till att påpeka, att jag för närvarande icke skall göra något yrkande, förr än jag fått se, hvilka yrkanden, som under diskussionen kunna komma att framställas, och om jag kan ansluta mig till något af dem. Jag vill bara säga det, att jag för min del hyser den uppfattningen, hvilken för öfrigt bör vara gemensam för oss alla, att vi vilja åstadkomma det bästa, det må nu ske på den ena eller den andra vägen.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Frågan om en utsträckning af valrätten till Andra Kammaren har, såsom redan antydtt, uppenbarligen inträdt i ett alldeles nytt skede efter fjolårets beslut i härordningsfrågan. Ty förut kunde visserligen från åtskilliga håll, särskildt ifrån det parti jag har äran tillhöra, en utvidgning af representationsrätten framhållas såsom önskvärd och nyttig. Men efter sistnämnda beslut framstår ett dylikt reformkraf rent af såsom en hjudande nödvändighet, erkänd af regeringen, erkänd af de mest olika partier, ja, erkänd af sjelfva konstitutionsutskottet, som på sid. 98 af sitt betänkande i en hastig vändning medger, att »hvarje uppskof med frågans afgörande kunde med visst skäl anses såsom ett undanhållande af medborgerlig rätt från dem, som af dess erhållande visa sig förtjenta».

Frågan är alltså icke längre den, *huruvida* en rösträttsutvidgning bör ega rum, utan endast *på hvad sätt* den skall ske och *huru långt* man skall gå. Ty att ökade medborgerliga skyldigheter äfven böra medföra ökade medborgerliga rättigheter, är ett kraf, som ej blott brusar emot oss från hundratals folkmöten och petitioner landet rundt, utan äfven vunnit de maktgandandes bifall. Det måste medgifvas ligga i statens sanna intresse att söka befordra den anda af samhörighet och solidaritet, som fostras af känslan att ega gemensamma politiska rättigheter och som är väsentligen egnad att utbilda den nya värnpligtshären till en verklig folkhär. Rösträttsfrågan är, närmare besedd, att betrakta som en del af vår inre försvarsfråga; den är af vigt för hela vår kultur, enär samhällspyramiden tydligtvis står säkrare, ju bredare grundval den har att hvilat uppå.

Under sådana förhållanden, då rösträttsfrågan genom härordningsbeslutet kan sägas ha blifvit akut, måste den, som redan nu önskar åstadkomma något positivt och icke vill gå med på uppskof i detta fall, se sig om, huruledes han, med frånträdande af personliga önskemål, skall kunna ansluta sig till ett förslag, som kan segra eller åtminstone ha utsigt att föra frågan framåt.

För egen del tvekar jag icke att uttala, att jag är öfvertygad derom, att den allmänna rösträtten — eller, för att tala med utskottets ärade vice ordförande, den »så kallade» allmänna rösträtten — är det mål, hvartill utvecklingen på detta område oemotståndligt tenderar. Allmän värnpligt måste genom konsekvensens makt leda till allmän rösträtt. Den medborgare, på hvilken man sätter geväret i ena handen och af hvilken man fordrar, att han en del af sitt lif skall tjena fosterlandet som soldat, honou kan man icke förvägra att taga röstsedeln i den andra. Detta insåg klart en så konservativ statsman som furst Bismarek, när han skapade det Tyska riket, och jag förmenar, att våra svenska statsmakter, efter åtskilliga tecken att döma, snart nog skola vara färdiga att inse och erkänna detsamma. En sådan ton klingar fram i åtskilliga utskottsreservanternas framställning, och vi hafva i dag från statsrådsbänken hört uttalas, att den tid torde vara nära, då den allmänna rösträtten på allvar tränger in på oss såsom ett kraf, som måste tillgodoses. *Allmän rösträtt, lika valrätt för land och stad, 25 års ålder och proportionella val* — det är ett program i stora linier, hvarmed jag för min del sympatiserar och som jag tror kan bära framtidens frö i sig. Men jag inser mer än väl, att ett sådant

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

program behöfver tid för att mogna och att det icke omedelbart kan blifva det svenska folkets egendom.

Man måste först och främst göra klart för sig, hvad som menas med allmän rösträtt, ett ord, som skorrar hårdt i mångas öron. Dermed förstås naturligen icke rösträtt åt alla — till och med åt fattighushjon och straffångar, såsom någon elak anmärkare yttrat. Dermed förstås endast, för så vidt den allmänna rösträtten på förståndigt sätt organiseras, valrätt åt hvarje välfräjdad, minst till myndig ålder kommen svensk undersåte, som råder öfver sig och sitt gods samt fullgör vissa honom åliggande förpligtelser till staten; deremot uppställles icke någon som helst förmögenhetscensus såsom vilkor för rösträtt.

Hvad de till skydd för minoritetens intressen önskvärda proportionella valen beträffar, finnas deraf många system, och jag skall här icke trötta herrarne med att redogöra för desamma. Jag vill endast framhålla, att om man skall tänka sig detta valsätt infördt i vårt land, så behöfver detta icke ske på en gång öfver hela riket. Man kan till exempel i början undantaga en så glest befolkad landsdel som Norrland samt der vidtagna särskilda åtgärder.

Framför allt måste vi emellertid göra klart för oss, att då här kräfves lika valrätt för land och stad, så måste dermed förstås icke allenast en utjemning mellan landsbygd och städer i fråga om representanternas antal, utan utjemningen måste äfven sträcka sig derhän, att landsbygd och städer — de största undantagna — rösta tillsammans inom territoriella kretsar och icke såsom nu indelade i olika grupper. Hur mycket naturligare vore ej, för att taga ett exempel, att Trelleborg, Skanör och Falsterbo röstade med Oxie och Skytts domsaga än tillsammans med småstäder i helt andra delar af provinsen, som äro dem ganska främmande.

Sådana tankar behöfva emellertid tid för att tränga igenom. Och jag håller före, att det i afvaktan derpå kan vara klokt att taga något steg i den rätta riktningen, ett steg, som bör vara egadt att bringa rösträttsfrågan ut ur det dödvatten, hvori den så länge befunnit sig.

Granskar jag från denna synpunkt de många föreliggande förslagen, så finner jag, att det är ganska få af dem, som kunna sägas ega omedelbart aktuellt intresse.

Detta kan till en början icke sägas vara fallet med den kongl. propositionen, ty med sin formelt juridiska uppfattning af 1900 års riksdagsskrifvelse och sina ganska godtyckligt valda garantier, hvilka delvis redan inom regeringen framkallat meningsbrytningar, har denna proposition icke på något håll vunnit nämnvärd anslutning och kan väl efter den kritik, som såväl af motionärer som af utskottet egnats densamma, numera betraktas såsom ett aktstykke af väsentligen arkivaliskt intresse. Vi hafva ju från statsrådsbänken nyss erfarit, att regeringen sjelf icke tyckes hålla på sitt förslag, och då lärer icke finnas något skäl, hvarför vi skulle göra det.

Jag skall icke för tillfället gå närmare in på herrar Brantings och Lindbagens motioner, hvilka väl mest äro att likna vid stormsvalor, som styra sin kurs hän mot framtidens blånande kust. De hafva dock mycket tänkvärdt i sig, och jag håller före, att frågan om den allmänna rösträtten måste i tidens fullbordan draga med sig frågan om kvinnornas

rösträtt. I hvarje fall torde denna sak vara af allvarligare innebörd, än att den helt enkelt kan skämtas bort, såsom en ärad talare nyss sökt göra.

icke heller skall jag för tillfället inlåta mig på friherre von Knorings motion, hvilken oförbehållsamt frambär vissa agrariska kraf på likställighet mellan land och stad, kraf, som likväl näppeligen böra tänkas genomförda i det sammanhang, de här blifvit framställda. Jag har redan sagt, att jag för min del gerna vill vara med om en utjemning af valrätten mellan land och stad; men detta måste ske på annan basis än den nuvarande valkretsindelningen. En sådan utjemning hör naturligt samman med allmän rösträtt och indelning i territoriella kretsar, der städer och landsbygd rösta tillsammans.

Nej, vill man *redan nu* taga ett positivt steg, så tror jag, att man är inskränkt till ett af tvenne förslag, nemligen antingen konstitutionsutskottets, som med sina många reservationer utgör en med stor födslovända åstadkommen kompromiss mellan stridiga meningar, eller ock liberala samlingspartiets förslag, som framlagts af ett 80-tal medlemmar af denna kammare, hvilka i motsats mot så många andra intagit en klar ställning i frågan och äfven hållit fast vid densamma.

Jemför jag dessa båda förslag, så finner jag, att de i vissa afseenden icke stå hvarandra så fjerran. Tvärtom kan man med fog påstå, att utskottets förslag tagit starkt intryck af samlingspartiets, ett intryck så starkt, att det förra förslaget näppeligen skulle hafva fått sin nuvarande form, såvida icke samlingspartiets framkommit och vunnit så stor anslutning både ute i landet och inom Riksdagen, som skett. I hufvudsak bygga båda förslagen på historisk grund, d. v. s. de utgå från förutsättningen af den kommunala rösträtten såsom vilkor för den politiska. Men under det att samlingspartiet alldeles bortkastat ett särskildt politiskt censusstreck och endast fasthållit vid det kommunala, frigjort från bevillningsförordningens bestämmelser och satt lika för alla landets kommuner — såsom närmare framhållits i dess motion, n:o 198, som gått till lagutskottet — så har deremot konstitutionsutskottet bibehållit det politiska censusstrecket vid sidan af det kommunala och endast tummat på siffrorna i riksdagsordningens § 14. Här har emellertid det nya politiska censusstrecket långt mer än det gamla, som alltid räckte upp öfver det kommunala existensminimum, blifvit utsatt för anmärkning att kunna påverkas af en gemensam votering. Mot denna anmärkning har utskottet sökt skydd bakom sin »høga tanke» om Riksdagen, som ju icke bör tänkas vilja kringgå grundlagens bud, och det har i sista hand — märkligt nog — måst (å sid. 101) åberopa den af samlingspartiet anvisade utvägen att i lag binda den kommunala rösträtten vid stadgandet om ett visst bevillningsbelopp. Denna utväg har sålunda indirekt af utskottet erkänts sasom den enda fullt säkra för nämnda frågas lösning; ty kommunalagarne äro af allmän lags natur och låta icke ändra sig genom en gemensam votering, som fortfarande och vida lättare än hittills skulle kunna påverka de af utskottet ifrågasatta censusbestämmelserna.

Vid de mindre höjningar af taxeringsvärdet å egd fastighet och med nyttjanderätt innehafd sådan, som utskottet i förhållande till samlingspartiets förslag vidtagit i § 14, skall jag icke fästa mig; de torde icke vara af den stora betydelse, som en föregående talare velat göra gällande. Jag

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

vill endast framhålla, att villkoret för rösträtt på grund af inkomst, nemligen 500 kronors bevillning, blott skenbart är lika i de båda förslagen. Ty enligt utskottets förslag är detta vilkor beroende af bestämmelserna angående existensminimum, som ju äro olika för olika orter, ja, som till och med kunna vara olika på en och samma ort för olika kategorier af medborgare. Enligt samlingspartiets förslag åter förutsättes detta vilkor öfver allt vara bundet vid en viss personlig kommunalafgift, motsvarade mantalspenningarna till staten. Denna skulle betalas vid påförd bevillning af 500 kronor och sålunda i större samhällen medföra en mera omfattande valrätt än enligt utskottets förslag.

Men utom det, att samlingspartiets förslag är mera konsekvent och af fastare struktur än utskottets, så lider det icke af vissa i ögonen fallande brister, som vidlåda detta senare. Först och främst har samlingspartiet icke upptagit det skärpta tredubbla utskyldsstreck, hvilket utskottet hemtat från Kongl. Maj:ts förslag, och hvilket, såsom en medlem af regeringen i sin till statsrådsprotokollet uttalade mening anført, nog torde komma att föranleda åtskilligt valtrassel, särskildt för småfolket. Vidare har samlingspartiet icke heller accepterat den reaktionära åtgärd, som utskottet hemtat från friherre von Knorrings förslag, nemligen att köpingar och municipalsamhällen, derest de hafva minst 1,000 inbyggare, skola hänföras till stadsvalkretsar. Jag behöfver icke närmare påvisa, hurusom en sådan åtgärd måste komma att vidga klyftan mellan samhällsklasserna i stället för att minska densamma; ty detta har redan af den talare, som öppnade debatten, tillräckligt starkt framhållits.

Slutligen innebär också samlingspartiets förslag en fördel derutinnan, att åldersgränsen för åtnjutande af valrätt icke är satt högre, än som är oundgängligen nödvändigt för att vederbörande valman skall hafva fullgjort det väsentliga af sin värnpligt. Åldersgränsen blifver alltså faktiskt ett år lägre enligt detta förslag än enligt regeringens och utskottets.

Jag finner sålunda, att samlingspartiets förslag är mera helgjutet och i åtskilliga viktiga afseenden öfverlägset utskottets, som i sjelfva verket endast är ett lappverk, sammanflikadt af bitar, hemtade dels från Kongl. Maj:ts, dels från samlingspartiets och dels från friherre von Knorrings förslag. Näppeligen skulle ett så löst hopkommet kompromissförslag som konstitutionsutskottets vara egnadt att bilda bryggan till ett framtida lyckligare tillstånd i detta afseende. Deremot förefaller det tänkbart, att samlingspartiets förslag för en tid kunde bringa ro i sinnena och bidraga till att föra frågan fram mot en slutlig lyckosam lösning.

Hvad vi, herr talman, här i landet först och främst behöfva, det är nationel samling, ett anlitande af alla goda krafter, så långt sig göra låter, för samarbete till det gemensamma bästa. Dertill tror jag en rationelt anordnad rösträttsreform skulle utgöra ett medel, och det steg, som redan nu i den rigtningen kan tagas, anvisas af samlingspartiets förslag, som innebär en moderat, men tillika effektiv utvidgning af den nuvarande valrätten till Andra Kammaren. I öfverensstämmelse med den antagna föredragningsordningen skall jag alltså för närvarande

endast yrka afslag å utskottets förslag, i hvilket jag ej kan se annat än en ofullgången kompromiss, egnad att verka förvirring, men icke att föra frågan framåt mot det mål, dit utvecklingen trots allt dock syftar.

*Anående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Friherre Ericson: Äfven jag skall anhålla att få uttala mina tankar och åsigter i denna stora och viktiga fråga.

Den allmänna uppfattningen torde väl i närvarande stund vara, att vi sannolikt icke vid denna riksdag komma till något positivt afgörande. Jag beklagar högeligen detta förhållande. När vi för ett år sedan här gemensamt arbetade, hade vi en ännu större och viktigare fråga än denna till behandling. Vi samanjemkade slutligen våra åsigter och kommo till ett resultat, som jag är förvissad skall blifva lyckobringande för vårt land och så långt sig göra låter lemna oss sannolikheter för fred utåt. Jag hade också hyst den förhoppningen, att vi äfven nu skulle kunna jemka våra tankar och åsigter tillsammans, så att vi kunde komma till ett resultat, som vore för landet lyckobringande, och hvarigenom, likasom vi genom fjolårets beslut skapade fred utåt, vi nu kunde så långt sig göra låte äfven skapa fred inåt. Men när jag ser, huru många olika förslag, som föreligga — den kongl. propositionen, de många motionerna samt slutligen utskottets förslag med sina olikartade reservationer — får jag säga, att äfven jag tviflar på möjligheten, att vi i år skola kunna komma till något verkligt beslut. Hade jag i det afseendet den ringaste förhoppning, skulle jag icke tveka att yrka återremiss.

Hvem bär nu ansvaret för, att frågan befinner sig i ett sådant läge? Skola vi lägga ansvaret någonstädes, så tror jag, att vi göra klokast och rättast i att lägga det på oss alla. Kongl. Maj:t har i frågan gjort hvad göras kunde, och den kongl. propositionen har enligt min tanke med mycken orätt förkättrats och blifvit hårdt behandlad. Motionärerna och utskottet ha gjort hvad de kunnat. Jag hade likväl hoppats och väntat, att de män, som inom denna kamrere framför andra kunna sägas vara förkämpar för en utsträckt rösträtt, skulle kommit med ett förslag, som bättre än det af dem framlagda, på kommunalstrecket baserade, motsvarade tidens kraf. Möjligen skulle vi då i detta ögonblick stått på en fastare grund.

Det mål, till hvilket dessa män syfta, är ju den allmänna rösträtten. För min del tror jag, att det vore klokast, att, när vi taga bort det nuvarande strecket, vi gå raka vägen till allmän rösträtt. Att gå från ett streck till ett annat, tror jag icke kan på något sätt vara lyckobringande. Det gifves väl knappast någon, som tror på, att någon ökad styrka skall tillföras vårt politiska lif genom att utsträcka rösträtten till de personer, som skatta för en inkomst af mellan 500 och 800 kronor. Ty derigenom finge vi endast den allmänna rösträttens alla olägenheter, men icke den styrka och kraft, som denna rösträtt skulle medföra. Vi få komma i häg, att i politiken man icke alltid rör sig med endast realiteter, utan äfven med *andra* faktorer, som äro af allvarlig betydelse. I de land der allmän rösträtt finnes, känner hvar och en, att han tillhör det hela, och att han kan göra sig gällande. Samhället kan derigenom tillgodogöra sig alla goda krafter; olika intressen sammanföras till känsla

Angående af sambörighet, enighet och kraft. Med ett ord, svenska folket
 valrätten till kan under sådana förhållanden blifva ett folk.

Andra
 Kammarén.
 (Forts.)

Man har redan förut här framhållit, och jag är af samma åsigt, att man icke kan tänka sig att redan i år få igenom ett förslag om allmän rösträtt. När nu målet är den allmänna rösträtten, då är frågan: huru skall man klokast gå till väga för att komma till detta mål? Jag tror, att detta vore att omfatta ett af de skrivelseförslag, som begär allmän rösträtt. Då skulle vi också, om vi sedan godkände ett sådant förslag under nästa valperiod, kunna välja på programmet allmän rösträtt redan hösten 1908. Taga vi åter utskottets eller samlingspartiets förslag, kunde vi icke välja efter detsamma förrän hösten 1905. Och då det icke gerna under den första perioden, som den nya kammaren arbetar, kunde ifrågasättas en förändring i valrätten, skulle följden af något af dessa förslags antagande blifva, att vi kanske icke förr än tidigast 1911 finge välja med allmän rösträtt och i allt fall senare, än om vi nu antaga ett skrivelseförslag i sådan syftning. Jag tror därför, att de, som betrakta den allmänna rösträtten såsom mål, göra klokast i att vara med om ett skrivelseförslag i den vägen.

Nu har reservationsvis framkommit åtskilliga förslag till skrivelser. Friherre Alströmer t. ex. begär i det hänseendet ytterligare utredning, och att Kongl. Maj:t derefter skall framlägga det förslag, som Kongl. Maj:t kan finna lämpligt. Jag tror icke, det vore skäl, att Riksdagen förnyade sin föregående skrivelse, ty det skulle icke innebära något framsteg. Skall Riksdagen till Kongl. Maj:t ingifva en skrivelse, så bör Riksdagen, enligt min tanke, i stora drag säga ifrån, hvad den vill. Vidare ha vi herr Mobergs reservation. Han begär ett förslag, fotadt på den allmänna rösträttens grund, men med åtskilliga garantier och begränsningar. Men hans garantier och begränsningar äro icke för mig tilltalande. Jag tycker icke om graderad röstskala. Jag tycker icke om, då han talar om andra, nödiga bestämmelser, hvarmed jag antager, att han menar klassval. Jag vill ha allmän rösträtt med garantier af *den* beskaffenhet, att de ställa sig lika för alla, rika och fattiga, men icke så, att de ställa sig olika för olika samhällsklasser. Eu sådan anordning skulle endast gifva anledning till ständigt kif och osämja.

Jag kommer sedan till de två förslag, som äro framställda af herrar Berg och Boëthius. De ha visserligen olika motivering, men de komma dock båda till skrivelseförslag, som äro ord för ord alldeles lika. Dessa förslag tilltala mig mest. De garantier, dessa herrar ifrågasätta, äro lika för rik och fattig. Deras första garanti är: fullgjord värnpligt; vidare skattepligt. I fråga derom uttala de sig icke om, *huru* skattepligten skall göra sig gällande. De säga endast, att den bör finnas. Det förvånar mig, att herr von Friesen i sitt förslag icke vill vara med om skattepligt till staten, utan endast till kommunen. Hvad är skattepligtens innebörd? Icke är dess hufvudsakliga innebörd den, att man skall betala några kronor, utan den är att ådagalägga, att den person det gäller har så pass mycket intresse af den allmänna rösträttens utöfning, att han åtminstone vill iakttaga den ordning, noggrannhet och pligtrohet, som skattepligtens

vederbörliga fullgörande innebär. Det är med ett ord ingenting mera, än man kan begära af hvarje arbetare, som vill vara något ordentlig. Detta kan icke vara för mycket. I afseende på *huru långt* skattepligten skall sträcka sig, må jag bekänna, att jag tycker, att många af förslagen, deribland äfven Kongl. Maj:ts, gå något långt. I det skrivelseförslag, jag nyss särskildt omförmält, bestämmes deremot icke, *huru* skattepligten skall göras gällande, utan blott att den bör göras gällande. Det är förvånande, att man skall ha sådan obenägenhet för krafven på litet ordning, noggrannhet och pligtuppfyllelse, när det gäller att få utöfva en rättighet, rösträtten exempelvis. Om man helt och hållet tar bort bestämmelsen om skattepligten, synes man bra mycket närma sig till sjelfsväld — ja, det blir helt enkelt sjelfsväld och ingenting annat. Det är ett förhållande, som man ganska ofta ser här i lifvet, att så många människor förvexla eller sammanblanda begreppen frihet och sjelfsväld. Det är ett gränslöst groft fel och det är framför allt en stor synd ur frihetens synpunkt. Det ådagalägger, att man verkligen icke tar hänsyn till hvad erfarenheten från alla tider bestyrkt, nemligen att sjelfsväldet är frihetens farligaste fiende.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Vidare ifrågasätter man här, att det skall uppställas samma kvalifikationer för rösträttens utöfvande, som det erfordras för valbarhet. Nå, det är väl icke mer än rimligt att begära, att man skall ha medborgerligt förtroende, att man skall ega rätt att föra andras talan inför rätta, att råda öfver sig sjelf och sin egendom, att vara värdig att vara i statens tjänst o. s. v. — det är ju, som sagdt, icke mera, än som helt naturligt kan ifrågasättas.

Alla äro vi väl äfven öfverens derom, tänker jag, att den dag man kommer till allmän rösträtt, skall representationen utjemnas, så att den blir lika för stad och land.

Derefter komma vi till de proportionella valen. Jag tror, liksom den föregående talaren, att svårigheterna med de proportionella valens tillämpning ha blifvit högst väsentligt öfverdrifna. Om praktiska och sansade karlar taga hand om denna fråga, torde stor sannolikhet gifvas för, att man skall komma till ett tillfredsställande resultat; blott man icke låter dessa matematici helt och hållet taga hand om saken, hvilka fordra, att allt skall vara matematiskt absolut juste i alla afsenden.

Så komma vi då slutligen till frågan om åldersgränsen. De olika förslag, som här framstälts, ha i allmänhet hållit sig till en åldersgräns af 25 år. Vid denna ålder förefinnes väsentligen mera stadga; det är ju bättre än 21 års ålder. Emellertid synes en något högre åldersgräns än 25 år böra allvarligen tagas i öfvervägande. Jag skulle sålunda gerna sett, att i ett dylikt skrivelseförslag, om vi, såsom är att hoppas, nu besluta ett sådant, man icke direkt uttalar sig för en bestämd begränsning vid 25 år, utan att man framkastat tanken på att sätta gränsen vid 25—30 år eller något dylikt. Att nu göra en framställning i den riktningen torde icke vara tillåtet, då mig veterligt icke i någon motion eller någonstans för öfrigt det föreslagits en högre åldersgräns än 25 år. Jag har i alla fall velat framställa dessa tankar, så att jag får dem tagna till protokollet,

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Om man skulle kunna tänka sig en högre åldersgräns för valrätt än 25 år, skulle naturligtvis äfven *valbarheten* följa med; det är gifvet. De personer, som blifva riksdagsmän, när de äro yngre än 30 år, äro för öfrigt ganska fåtaliga. Jag har icke sett efter, om i närvarande stund här fins någon, som är yngre än 30 år, men jag mins en, nemligen Liss Olof Larsson, som kom in vid 26 års ålder, om jag mins rätt. Liss Olof Larsson var ju, som alla minnas, en präktig karl, men nog tror jag, att vi gamla, som voro med på den tiden, då han kom in i Riksdagen, alla äro temligen eniga om den uppfattningen, att det i hvarje fall icke skulle ha skadat, om han fått mogna något.

Hvad åter rösträtten vidkommer, få vi väl erkänna, mina herrar, att det hör till undantagen, att vi träffa på män, som verkligen äro intresserade för allmänna ärenden vid en yngre ålder än 30 år. Det må visst icke bestridas, att sådana män förekomma, men ganska bestämdt torde kunna sägas, att de höra till undantagen. Man kan väl förstå, att de personer, hvilka vilja röra sig litet mer, så att säga spela litet mer med de oroliga elementen, vilja ha åldersgränsen så låg som möjligt, men det är förvånande, att de män, hvilka äro betänksamma och varsamma, vilja trycka ned åldersgränsen och att de icke vilja ha högre ålder i allmänhet. Denna åldersgräns vid 30 år är en mycket betydelsefull vändpunkt i mannens lif. Af statistiken — och vi ha ju fått ett litet statistiskt sammandrag — framgår, att det är just vid 30—31 års ålder man i allmänhet ingår äktenskap i vårt land. Ingen kan bestrida, att man får en väsentligt annan syn på tingen, när man grundar eget hem och får familj, än man förut hade. De, som icke äro gifta, de lefva med de andra, och deras känsla, uppfattning och åskådning gå i samma riktning. Med ett ord, hvad åskådning, känsla af allvar och syn på tingen vidkommer, undergår mannen i vårt land en högst väsentlig ändring vid en ålder af ungefärligen 30 år. Det torde således vara önskvärdt, att, om vi antaga ett skrifvelseförslag och om det, såsom sannolikt, blir en stor parlamentarisk komité tillsatt, äfven frågan om en högre ålder än 25 år komme till behandling. Men, såsom redan sagdt, något yrkande om högre ålder kan icke nu framställas.

Emellertid, innan jag slutar, vill jag blott säga, att jag är ganska rädd för samlingspartiets förslag. Anledningen, hvarför jag är rädd för detsamma, är den, att jag, som herrarne nu hört mig tydligt uttala och som jag haft tillfälle att framhålla äfven förr, hör till dem, som vilja komma till allmän rösträtt, men jag vill ha en allmän rösträtt med garantier af *den* ungefärliga natur och beskaffenhet, som jag tillåtit mig här antyda. Hvad innebär åter samlingspartiets förslag? Jo, det är ett glidande ned till den allmänna rösträtten *utan* garantier. Om vi nu gå med på samlingspartiets förslag om kommunalstrecket, taga vi det stora, väsentliga steget emot den allmänna rösträtten, och vi förflytta oss dit utan garantier, kan man säga. Det är endast ett litet obetydligt steg från den kommunala rösträtten till den allmänna, och det skall ingen inbilla sig, att det efteråt går för sig att uppställa ytterligare garantier. Nej, mina herrar, taga vi samlingspartiets förslag, sådant det här föreligger, d. v. s. *kommunalstrecket*

utan garantier, kunna vi vara säkra, att vi äfven inom icke lång tid äro framme vid *allmän rösträtt utan* garantier. Det är för mig icke tilltalande. Jag vill icke ha allmän rösträtt — så varm vän jag än är af densamma — *utan* garantier.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr talman, jag har nu uttalat mina åsikter om några åtgärder, som enligt min tanke borde vidtagas. Jag har icke något yrkande att göra, åtminstone icke för ögonblicket, men af det sagda framgår, att jag tror, att det lämpligaste vore, att vi förenade oss om det skrifvelseförslag, som herrar Berg och och Boëthius framställt.

Häruti instämde herrar *Sundberg, Ericson* i Ransta, *Sandwall, Trapp* och *Lothigiuss*.

Herr Centerwall: Af alldeles samma skäl, som friherre Ericson var rädd för samlingspartiets förslag, är jag böjd för att förorda det samma. I olikhet med den föregående ärade talaren fruktar jag icke den allmänna, lika och direkta rösträtten utan särskilda garantier. Af historien har jag lärt, att sådana äro segelgarnssnören, som brista, så snart stormen kommer. De enda garantier, jag är villig att gå med på, vore en viss, något högre åldersgräns, t. ex. 25 års ålder, fullgjord värnpligt, om det behöfs — ty nu för tiden lära gossarne nog få fullgöra sin värnpligt antingen de vilja eller icke — och vid valtillfället betalda utskylder.

Jag föranledes till detta yttrande, icke af den skrifvelse, som jag nyss mottagit hemifrån, der en stor mängd af mina valmän uppmanar mig att stödja herr Brantings förslag, ty jag har den åsigten, som också återfinnes i riksdagsordningen, att en riksdagsman röstar och talar endast, såsom hans samvete bjuder honom. Men jag har i hela mitt lif, så långt tillbaka jag haft en politisk tanke, varit af den åsigten, och många gånger uttalat den, bland annat här i kammaren 1899, att denna allmänna rösträtt, när folket blir moget, är det enda, som duger. Om folket är moget eller icke, är en smaksak. För min del har jag icke funnit något bevis på motsatsen, såvidt det är fråga om *folket sjelft* och dess egen sunda instinkt. Jag kan således för min del icke annat än sluta mig till dem, som äro för allmän rösträtt. Jag anser visserligen, att genom den allmänna rösträtten ingen blir visare, ingen rikare, ingen bättre, men det är *rättvist* enligt min åsigt, att hvarenda människa, som på något sätt bidrager till statens bestånd, det må vara genom pengar, genom värnpligt, o. s. v., också skall ha rösträtt. Jag har dessutom i alla tider ansett, att det finaste af alla värden, nemligen *människovärdet*, omöjligen kan mätas med pengar. Har jag haft denna åsigt om sakens rättvisa förut, finner jag det vara *ännu* rättvisare efter förra årets beslut i afscende på härordningen, för hvilken jag röstade och till hvars uttagande jag i min ringa mån bidrog så godt jag kunde. I detta beslut låg nemligen ovilkorligen ett tyst löfte om en betydlig utsträckning af rösträtten, en utsträckning så betydlig, att den enligt min åsigt är liktydig med hvad man kallar allmän rösträtt. Regeringen har försökt att infria detta löfte. Jag har ingen befogenhet och jag har ingen lust att smäda regeringen och säga några fula ord om dess förslag, ty jag är

Angående fullt öfvertygad om, att det var ärligt menadt, ehuru jag tror, att valrätten till välmeningen var större än framgången. Sedan har man försökt på Andra annat sätt. Konstitutionsutskottet har också gjort sitt bästa. Jag behöfver icke säga något mera om konstitutionsutskottets förslag, ty Kammaren. det har verkligen blifvit så pass kritiseradt i dag, att jag tror, att det (Forts.) kan vara tillräckligt. Nå väl, mina herrar, om man har den åsigten, som jag har, att man förra året ädrog sig en skuld till folket, så är tiden nu kommen att betala den skulden.

Ty nu presenteras skuldsedeln, och vi kunna ej dröja alltför länge att vidtaga någon verklig åtgärd för att inlösa densamma. Om så ej sker, så ha vi några år framför oss af strid, ofrid och villervalla. Och hvad batar det till? Hvad äro 4 å 6 år i den historiska utvecklingen? De äro blott en sekund. Och för att mota en sak under en tidrymd, som, historiskt sedt, i sjelfva verket blott är en sekund, är det ej värdt att göra sig så mycket besvär. Derfor skulle jag gerna tagit det förslag, som mest tillfredsställer mitt ideal. Jag skulle gerna gått med på herr Brantings motion, som jag i botten sympatiserar med — förslaget nemligen — men jag tror ej, att detta förslag har några utsigter att gå igenom. Det förefaller mig åtminstone på det sättet. Jag säger uttryckligen, att när jag vill gå med på *klämmen* i herr Brantings första motion med någon ändring i densamma, går jag därför icke med på *motiveringen*. Det vill jag uttryckligen framhålla. Skulle, som sagdt, herr Brantings förslag haft någon utsigt att gå igenom, tror jag, att jag anslutit mig till detsamma. Men dernäst må vi medgifva, att det mest effektiva, det mest rösträttsutsträckande är samlingspartiets förslag. Huruvida samlingspartiet i allo funnit det rätta, kan ju hvarken jag eller någon annan säga. Inför sådana frågor stå vi inför eqvationer med så många obekanta, att det ej är möjligt att för tillfället lösa dem. Men man måste göra så godt man kan, och denna motion har affattats med all möjlig förtänksamhet och tagit hänsyn till alla möjliga omständigheter.

Som tiden emellertid är kort, talarne många och otåligheten ganska stor, vill jag ej längre taga kammarens uppmärksamhet i anspråk, utan endast säga, att jag — såsom den antagna föredragningsordningen är — först kommer att rösta för herr Brantings förslag, sedan detta fallit, för samlingspartiets, och till slut för det förslag, som innebär de största garantierna för genomförande i en snar framtid af hvad man kallar allmän rösträtt.

Jag har nu ej något annat yrkande att framställa än om afslag på konstitutionsutskottets förslag.

Herr Pettersson i Österhaninge: Såsom herrarne behagade finna, har jag och en kamrat från denna kammare inom utskottet icke ansett oss kunna biträda utskottets förslag i den del, som afser en förändring af § 13 i riksdagsordningen. Det har synt mig att, då fråga uppstår om en valrättsreform, man äfven bör taga i betraktande de grunder, hvarpå representationsrätten hvilat, och tillse, om dessa kräfva någon ändring. Såsom välbekant är, finnes för närvarande i detta afseende en stor olikhet mellan land och stad, så att för närvarande mot en representant från landet svara ungefär 26,700 in-

vånare, under det att motsvarande siffra för stad utgör endast omkring 13,500. Således hafva städerna en dubbelt så stor representationsrätt som landsbygden. Detta kunde låta försvara sig, så länge jordbruksintresset hade ett dominerande inflytande i landtvalkretsarna. Men då nu industrien och näringarna börjat att flytta ut på landet, då bildningen håller på att sprida sig derstädes, då har skälet till städernas öfvervägande inflytande i detta hänseende förlorat sin styrka. Och om, såsom här är föreslaget, valrätten skall utsträckas än längre, så förmenar jag, att det icke mycket återstår för att uppehålla en sådan företrädesrätt. Denna omständighet har också blifvit beaktad i flera af de föreliggande förslagen. I Kongl. Maj:ts proposition heter det, att starka skäl tala för en utjemning af städernas och landsbygdens representationsrätt, och herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet har i sin reservation till statsrådsprotokollet särskildt understrukit, att de åberopade skälen för en utjemning af städernas och landsbygdens representationsrätt äro vida starkare än de grunder, som i motsatt rigtning kunna anföras.

Om jag nu går till de föreliggande motionerna, så framhåller friherre von Knorring med styrka, att inga skäl tala för bibehållandet af städernas privilegierade representationsrätt. Och på samma ståndpunkt ställa sig äfven herrar Gustaf Andersson och Branting, ehuru de kombinera sin fordran på likställighet med allmän rösträtt. Afven utskottet uttalar sig i samma rigtning uti sin motivering. På sid. 104 heter det: »En utjemning af städernas och landsbygdens representationsrätt derhän, att stad och land valde representanter till ett antal, afpassadt efter förhållandet mellan deras folkmängd, vore visserligen en utväg, mot hvilken från rättvisans synpunkt intet skulle kunna med fog invändas.» Men utskottet har icke velat draga konklusionen af dessa premisser. Utskottet har icke velat vidtaga, säger det, en så långt gående grundlagsändring. Det nöjer sig derfor med att föreslå, att vissa köpingar och municipalsambällen skola öfverföras till städerna, hvarigenom man på detta sätt så småningom skulle nå detta mål: att få en utjemning till stånd. För min del tror jag, att man befinner sig på en rättvisare och klarare ståndpunkt, om man fasthåller såsom fordran för en rösträttsreform en likställighet af representationsrätten mellan land och stad. Då jag emellertid inom utskottet icke har funnit tillräckligt understöd för framläggande af ett formuleradt förslag i detta afseende, har jag måst stanna vid att anteckna en afvikande mening, och har således, herr talman, intet yrkande att framställa.

Herr Elowson: Herr talman! För icke länge sedan kunde man förnimma, hurusom motståndarne till en politisk rösträttsreform läto med eftertryck framhålla, att de rösträttslöse, de, som saknade politisk rösträtt, icke visat någon synnerlig håg och lust att erhålla sådan rätt. Talet derom måste dock nu tystna. Krafvet på en ändring af de grundlagsbestämmelser, som angå valrätten, har genom tusentämmiga röster låtit sig höras. Rundt omkring i landet uttalas sympatier för en ändring af de nuvarande rösträttsförhållandena. Vi hafva äfven i dag ifrån statsrådsbänken hört uttalas en

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

förhoppning derom, att i en snar framtid en effektiv rösträttsreform skulle komma till stånd. Man torde således kunna få fastslå såsom en sanning, att de rösträttslöse verkligen vilja komma till en fullständig politisk medborgerlighet.

Objektivt giltiga skäl för en ändring af valrätten kunde ock härledas såväl ifrån förhållandena inom vårt eget land som ifrån en jämförelse med andra stater. Under den tid, som förflutit efter representationsförändringen 1866, har en storartad utveckling egt rum inom Sveriges landamären. Denna utveckling har icke minst visat sig på det ekonomiska området. Såväl jordbruket som öfriga näringar ha gått framåt, men framåtskridandet har icke varit likformigt. Under det att taxeringsvärdet af jordbruksfastighet ökas med 32,8 procent, har taxeringsvärdet af den egendom, som i bevillningsförordningen upptagits under rubriken »annan fastighet», vuxit med 375,6 procent. Den fastighet, som företrädesvis utgör underlag för industrien och dermed sammanhängande yrken, har alltså tillvuxit med en hastighet, som är 11 gånger större än hastigheten i fråga om jordbruksfastighetens tillväxt. Den materiella utvecklingen i landet har således fortskridit med en hastighet, som är väsentligt olika för de särskilda näringarna.

En jämförelse med andra stater visar, att valmännens antal i förhållande till folkmängden är i Sverige mycket ringa. Se vi på de skandinaviska länderna, är i Sverige valmännens antal 8,49 procent, i Danmark 16,4 procent, i Norge 19,73 procent af folkmängden, och taga vi i betraktande de stora kulturländerna, visar sig äfven der procenttalet betydligt högre än i Sverige. Behöfligheten af en rösträttsförändring vitsordas dessutom af Kongl. Maj:ts i ämnet framlagda proposition och af de många i sammanhang dermed väckta motionerna. Beträffande Kongl. Maj:ts rösträttsproposition anhåller jag att för min del få uttala följande: Sedan härordningens ombildning på den allmänna värnpligtens grund blifvit genomförd, skulle regeringen haft fullgiltig anledning att framlägga ett klart och enkelt förslag till en effektiv rösträttsreform och att i fullt förtroende till det svenska folket ställa sig i spetsen för reformvännerna.

Inom vissa kretsar höjas i våra dagar rop på en organisation, en klassifikation af valmännen, men efter hvilka grunder skulle bestämmelserna härom införas i statsförfattningen? Helt visst blefve klassifikationen konstlad och i följd deraf ohållbar. Då det just är *folket*, som i sin helhet skall representeras i och genom Riksdagen, är det naturligt och riktigt att låta valmännen sjelfva gruppera sig, allt efter som de med sin politiska uppfattning finna förenligt och lämpligt. Dessutom synes det mig vara principiellt origtigt att söka garantier *mot* valmännen, då det just är *från dem*, som representationens sammansättning leder sitt ursprung. Vill man åter låta valmännen organisera sig sjelfva, kan detta ske på ett verksamt och enkelt sätt genom införande af den *proportionella* valmetoden. Valmännen ordna sig efter sina politiska åsikter i större eller mindre grupper, och i proportion till storleken af hvarje grupp bestämmes partibildningen inom Riksdagen. Men den proportionella valprincipen förutsätter en fullständig omgestaltning af valkretsarna. Dessa måste

göras så stora, att flera representanter väljas inom samma krets. Men, mina herrar, vill man införa en proportionel valmetod, så bör man med afseende på de politiska konsekvenserna icke gerna använda den *partiellt*. Det skulle nemligen icke vara tillrådligt att utse Andra Kammarens medlemmar genom proportionella val och låta Första Kammarens sammansättning framgå ur rena majoritetsval.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Uti den af friherre von Knorring m. fl. väckta motionen förekommer ett förslag derom, att köpingar och municipalsamhällen af en viss storlek skulle för val af riksdagsmän sammanföras med städerna. Samma tanke har ock vunnit anklang hos konstitutionsutskottets majoritet. Hos mig har detta förslag om territoriell afsändning väckt en erinran om den exklusivitet, som kännetecknade bondeståndet under ståndsperioden. Såsom bekant är, förekommo under tidehvarvet 1809—1865 flerfaldiga försök till en utvidgning af representationsrätten. Ett af dessa förslag gick ut derpå, att *adliga* jordbrukare skulle få valrätt och valbarhet till bondeståndet. Men fåfängt. En adelsman kunde, om han var prest, blifva ledamot af presteståndet. Om han var husegare i stad, kunde han blifva riksdagsman i borgareståndet. Men i bondeståndet kunde han icke inkomma på grund af sin börd, äfven om han uteslutande sysselsatte sig med jordbruk.

En liknande exklusivitet innebär utskottets förslag att i valtekniskt hänseende afsöndra köpingar och municipalsamhällen från socken- — och häradsbonden. Nej, mina herrar, låten köpingarna ligga på landet!

Konstitutionsutskottet har icke ansett sig kunna till antagande förorda det af herr Sixten von Friesen m. fl. väckta förslaget. Under sådana förhållanden torde det icke finnas någon utsigt för, att detta förslag skall vinna bifall af Första Kammaren. Då stå vi, som äro rösträttsvänner, i och med detsamma inför nödvändigheten att välja en ny handlingspolitik. Ty, mina herrar, krafvet på en ändring af valrätten kan *icke* öfvergifvas.

I slutet af motiveringen till den af herr von Friesen m. fl. väckta motionen erinra motionärerna derom, att deras förslag är fotadt på den allt sedan 1866 vidhållna historiska grunden. »Men skulle» — fortsätta de — »denna grundval af Riksdagen förkastas och de här framställda moderata reformyrkandena afslås, torde frågan hafva inträdt i ett sådant skede, att det bör tagas i allvarligt öfvervägande, huruvida icke för vårt lands framtida konstitutionella utveckling nya grundvalar må uppsökas.»

Rösträtten är grundvalen för den moderna samhällsbyggnaden. Ju bredare denna grundval lägges, dess bättre kan samhällsbyggnaden gifva utrymme åt den medborgerliga trefnaden. Dessutom må man i fråga om den politiska rösträtten gifva akt på strömningarna inom de särskilda samhällslagren. Den *demokratiska* uppfattningen gör sig allt mer och mer gällande. För den skull må man också erinra sig, hurusom uppgiften för staternas ledande män ingalunda är att hallstarrigt spjerna emot demokratien, men visserligen att *uppfostra* den att väl bruka sin makt.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr Branting föreslår införande af allmän rösträtt. Derigenom har han angifvit den nu pågående rösträttsrörelsens slutmål. Till sitt ursprung kan principen om den allmänna rösträtten i Sverige sägas stödjä sig på ett så berömdt namn som Erik Gustaf Geijers. Då Geijer utkastade en plan att på ett ändamålsenligt sätt ombilda representationen, uppstälde han grundsatsen om *personlig valrätt för hvarje till myndiga år kommen, oförvitlig medborgare*. För min del gillar jag denna Geijers tanke.

Vid en votering här i denna kammare för några år sedan blef yrkandet om allmän rösträtt antaget såsom kontraproposition. Detta väckte då en sensationel häpnad. Men tiden rider fort i dessa dagar. Krafvet på allmän rösträtt väcker numera ingen häpnad. Tvärtom, det erkännes och betraktas af många såsom en rättmätig fordran. Frågan är endast denna: Är det möjligt att *i dag* samla majoritet för den allmänna rösträtten? Om en sådan möjlighet förefinnes, må den då öfvergå till verklighet!

Svenska folket intager en hög ståndpunkt i afseende på måtta och sans. För mig ter sig för den skull saken så, att det skall lända till gagn för Konung och folk, om den allmänna rösträtten inskrifves i vår riksdagsordning.

Herr Pehrson i Törneryd: Herr grefve och talman! Jag vill börja med att säga, att jag aldrig ett ögonblick betviflat, att icke tiden är inne att göra en rösträtsreform och gifva så många medborgare som möjligt politisk rösträtt. Jag anser, att tiden är inne för vidtagande af en sådan åtgärd, allt sedan Riksdagen i fjol fattade sitt beslut i försvarsfrågan på sätt, som skett. Ty icke lär man väl nu längre hvarken vilja eller kunna mena det, att man blott kan åläggä ett lands medborgare ökade skyldigheter och ökade bördor utan att också samtidigt tänka på, att de få motsvarande medborgerliga rättigheter. Alltså har jag, såsom sagdt, i synnerhet sedan i fjol varit fullt ense med mig sjelf derom, att en utsträckning af den politiska rösträtten bör ske, och detta fortast möjligt.

Nu kan emellertid meningarna vara delade om, *hvilken väg* man skall gå och *huru långt* man skall gå. Jag kan icke för min del finna, att tiden skulle vara inne att gå till den allmänna rösträtten, förstådd i den mening, att det skulle blifva icke allenast allmän rösträtt, utan lika och direkt rösträtt, således — om jag får fatta detta ord »allmän» på det sätt, som det vill synas meningen dermed vara — rösträtt *utan vidare* garantier, än att man skall vara oförvitlig medborgare och uppnått en viss åldersgräns. Jag tror icke, som sagdt, tiden vara inne att taga ett så långt steg, och därför kan jag icke finna, att det är möjligt att biträda ett förslag, gående i denna rigtning, äfven om det skulle komma fram endast i form af en skrifvelse till Kongl. Maj:t, utan jag håller i stället före, att de förslag, som man närmast har att taga hänsyn till, skulle vara Kongl. Maj:ts förslag, herr von Friesens förslag, friherre von Knorrings förslag och konstitutionsutskottets förslag.

Jag skall be att få något litet uppehålla mig vid hvardera af dessa förslag.

Hvad först beträffar Kongl. Maj:ts förslag, så förefaller det mig icke så underligt, att Kongl. Maj:t tagit ett så långt steg, som innefattas i en utsträckning från de bestämmelser, som nu äro gällande för valrätt, ned till det kommunala streckets grund, i synnerhet som denna kammare, om jag icke minnes orätt, åtminstone vid tvenne tillfällen beslutat en utsträckning af den politiska rösträtten till detta streck. Men hvad jag finner underligt beträffande både Kongl. Maj:ts förslag och herr von Friesens m. fl. förslag samt konstitutionsutskottets förslag är det, att, när man sänker rösträtten så långt ned, man icke vill egna ens den minsta tanke åt den olika representationsrätt, som gör sig gällande här i landet. Jag kan icke tänka mig, att det skall blifva på allvar ifrågasatt att sänka rösträtten så långt ned, som här föreslagits vare sig i Kongl. Maj:ts proposition eller i herr von Friesens m. fl. motion eller i konstitutionsutskottets förslag, med mindre än att man på samma gång skrider till en reform af representationsrätten mellan stad och land.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Nu har herr von Friesen påpekat, — han uppehöll sig icke mycket dervid, så att jag vet icke, om jag fattade honom rätt — att det var hans mening, att *nästa* gång det blir fråga om att göra en reform i afseende på rösträtten, *då* kunde det blifva tal om den lika representationen mellan stad och land, men *icke nu*.

Jag ber att få erinra den högt ärade talaren derom, att den utsträckning af den politiska rösträtten, som här föreslagits vare sig af Kongl. Maj:t, utaf herr von Friesen eller utaf konstitutionsutskottet, är ett bra mycket större steg än *nästa* steg, som skulle blifva från något af dessa förslag till allmän rösträtt. *Nu* är det fråga om det *stora* steget, *nästa* steg blir alltid *mindre*. Detta är alldeles säkert, ty ingen lär väl på allvar hysa den föreställningen, att här i landet, i vår tid åtminstone, kommer att införas en allmän rösträtt utan några som helst garantier, såsom fullgjord skattskyldighet m. m., hvilka skära bort ett stort antal med allmän rösträtt annars röstberättigade, förutom detta proportionella valsätt, som här talas om och om hvilket vi dock för närvarande hafva så oklara föreställningar, att vi icke våga med någon större tillförsigt om dess förträfflighet vädja till detsamma; allraminst vågar jag göra det. Det är många här, som tro, att i denna proportionella valmetod ligger en garanti för att äfven en minoritet kan komma till sin fulla rätt. Huru mycket man nu kan lita härfpå, lemnar jag emellertid derhän. Det är nog för flere än mig här inom Riksdagen som den proportionella valmetoden för närvarande är så pass oklar, att man icke vågar fästa allt för stor betydelse vid densamma.

Friherre von Knorrings förslag, hvilket, som vi alla veta, beträffande valrätten afser ungefärligen detsamma som de af mig nyss omnämnda öfriga trenne förslagen, innehåller dessutom förslag angående förändring af representationsrätten, så att denna skulle blifva lika mellan land och stad. Jag skulle icke hafva så mycket emot att biträda friherre von Knorring i hans motion i dess helhet, om jag icke ansåge det vara mindre lämpligt, att samtidigt med att man gör representationsrätten lika — hvilket ju alltid måste anses vara rättvist — skulle vidtagas äfven den åtgärden att öfverföra

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

köpingar och municipalsambhällen till städerna. Man kan nemligen icke förneka, att köpingar och municipalsambhällen icke hafva så synnerligen mycket gemensamt med städerna, i det att städernas intressen i de flesta och viktigaste fall helt säkert äro andra än köpingarnas och municipalsambhällenas intressen. Det skulle kunna anföras mycket, som talar härför. Jag ber emellertid endast att få vidröra tvenne omständigheter, som härvidlag äro af vigt, nemligen frågan om bränvinsförsäljningsmedlens fördelning och tolagsmedlen. Med ett ord, det finnes flera stora ekonomiska och äfven sanitära intressen, som äro olika i städerna och i municipalsambhällena samt köpingarna.

Jag ber att något få fästa mig vid ett förslag, som jag redan vidrört, nemligen det under senaste dagarne så mycket omtalade skrifvelseförslaget angående allmän rösträtt med proportionel valmetod. Vi hafva all anledning att antaga, att Första Kammaren för sin del kommer att besluta en dylik skrifvelse, men huru tilltalande det än kan synas vara att få gå förbi allting annat och gå *direkt* till den allmänna rösträtten, är det väl icke allenast lofligt utan äfven tillbörligt, att man något tänker på hvad detta förslag om allmän rösträtt med proportionel valmetod egentligen innebär. Jag vill upprigtigt förklara, att jag för min del icke mycket begriper det proportionella valsättet, men det har sagts mig, att en sådan ordning är omöjlig att tillämpa på annat sätt än med förkastande af den nuvarande valkretsindelningen på landsbygden. Den ärade vice ordföranden i konstitutionsutskottet sade, att minst trenne, helst ännu flere riksdagsmän skulle väljas inom hvarje valkrets, för att det proportionella valsättet skall vara användbart, verka väl och minoriteten komma till sin fulla rätt. Men huru tro väl herrarne, att det skulle taga sig ut på landsbygden i allmänhet med valkretsarna, om man skulle hafva så stor folkmängd, att hvarje valkrets vore berättigad att välja minst tre eller helst ännu flere riksdagsmän? Jag tror icke, att något dylikt är möjligt, icke ens i södra och mellersta Sverige, ja icke en gång i Skåne, som dock är tätt bebodt. I den provins jag tillhör vet jag, att det skulle väcka det allmännaste missnöje, om man vore med om att här förorda ett dylikt valsätt. Men ännu värre kommer detta att te sig uppe i Norrland, der det väl icke kan komma i fråga att kunna tillämpa proportionellt valsätt, med mindre än att det skulle blifva ett helt stort norrländskt län, som bildade en valkrets. Med tanke på de långa afstånd, som äro i Norrland, inser man väl, hvilka svårigheter detta valsätt, tillämpadt på det sätt, som jag här antydtt — och som jag antager vara det rätta — skulle föra med sig. Det är nu många, som mena, att införandet af proportionellt valsätt i samband med allmän rösträtt också skulle medföra, att icke alla städerna fortfarande valde för sig och landsbygden för sig, utan att åtminstone de mindre städerna sammansloges med landsbygden. Jag får dock för min del säga, att det icke alls tilltalar mig, att i t. ex. provinsen Blekinge — som jag antager kommer att med tillämpandet af det proportionella valsättet med undantag af staden Karlskrona bilda en enda val-

krets — de der befintliga öfriga trenne städerna skulle sammanslås med landsbygden och gemensamt med den utse riksdagsmän.

Med hänsyn alltså till dels de stora valkretsar, som en sådan valmetod skulle medföra, dels de efter mitt förmenande stora oegentligheter, som skulle följa deraf, att man sammansloge städer och landsbygd till samma valkretsar, finner jag ingenting tilltalande uti detta skrivelseförslag, som man nu antager skall blifva Första Kammarens beslut. Det skulle blott blifva de större städerna, som skulle få bilda egna valkretsar, huru många af dem, vet jag icke att nu på rak arm nämna, men det torde väl kanske inskränka sig till att blifva Stockholm, Göteborg, Malmö, Helsingborg, Norrköping, Gefle, Upsala, Karlskrona, Jönköping och Örebro. Alla de öfriga städerna skulle sannolikt komma att sammanslås med landsbygden.

Jag kommer nu slutligen åter till konstitutionsutskottets förslag. Icke heller detta förslag tilltalar mig helt och hållet, och anledningen dertill har jag redan antydtt; det är den, att det innehåller en bestämmelse, som jag måste vid detta tillfälle ställa mig betänksam inför, nemligen att köpingar och municipalsamhällen skola öfverföras till städerna, men med bibehållandet tills vidare af städernas nuvarande representationsrätt. De olägenheter, som en dylik bestämmelse innebär, har jag redan till en del berört, och hänför mig nu endast till det. Hade deremot konstitutionsutskottet, med bibehållandet af den bestämmelsen, att köpingar och municipalsamhällen skola tillhöra landtvalkretsarne, föreslagit sådan ändring af § 13 riksdagsordningen, att representationsrätten blifvit lika för stad och land, skulle jag ha kunnat vara med om att biträda konstitutionsutskottets förslag i dess helhet. Nu deremot måste jag föreslå den ändring i konstitutionsutskottets förslag, som jag finner vara önskvärd och nödvändig, och ber därför, herr talman, att få göra det yrkandet, att kammaren ville, med bifall till konstitutionsutskottets förslag i öfrigt, antaga följande lydelse af § 13 riksdagsordningen:

13 §.

1. Andra Kammarens ledamöter skola utgöra till antalet tvåhundra-trettio och väljas, särskildt för landet och särskildt för städerna, för en tid af tre år, räknadt från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett. Det antal ledamöter, som skall utses för landet och för städerna, bestämmes, i den ordning, som i mom. 4 sägs, efter förhållandet emellan folkmängden å landet och i städerna.

2. Å landet, hvartill i fråga om riksdagsmannaval äfven räknas köpingar, utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal det antal riksdagsmän, som jemlikt mom. 1 skall för landet utses, skola, för ernående af detta antal, de folkrikaste domsagorna, så vidt lämpligen ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Ofverstiger domsagornas antal det antal riksdagsmän, som skall för landet utses, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa till hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängd, förenas, två och två, till en valkrets.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en tvåhundra-trettiondedel af rikets folkmängd, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondedel af rikets folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det antal riksdagsmän, som jemlikt mom. 1 skall för städerna utses.

4. Det antal riksdagsmän, som enligt mom. 1 skall utses för landet och för städerna, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, liksom i sammanhang dermed indelningen af de i mom. 2 och 3 omförmälda valkretsar bestämmes efter ofvan angifna grunder hvart nionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förr än vid de val, hvilka näst derefter, enligt § 15 mom. 1, skola ega rum. Köping eller annat sambälle, som erhåller stadsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

14 §.

= Konstitutionsutskottets förslag.

16 §.

1. = Konstitutionsutskottets förslag.

2. = Konstitutionsutskottets förslag.

3. = Konstitutionsutskottets förslag.

4. I stad, der magistrat ej finnes, skall den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande taga den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande.

5. = Konstitutionsutskottets förslag.

17 §.

= Konstitutionsutskottets förslag.

19 §.

= Konstitutionsutskottets förslag.

20 §.

För den — — — — (= 20 § i nu gällande riksdagsordning).

Jag har, herr talman, för tillfället intet vidare att tillägga, än att jag ber att få yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag med de ändringar, som jag nu haft äran här för kammaren angifva.

I detta yttrande instämde herrar *Hjelmérus, Larsson* i Mörtlösa, *Eriksson* i Lindehult, *Andersson* i Löflhult, *Jönsson* i Mårarp, *Hultstein, Johansson* i Berga, *Johansson* i Möllstorp, *Johansson* i Aflösa, *Odqvist, Petersson* i Skurö, *Carlsson* i Norra Smedstorp, *Söderberg, Sandquist, Gustafsson, Larsson* i Säby, *Lindvall, Åkerlund, Hedin* i Torp, *Wallmark, Andersson* i Bråborg. *Wahlgren, Carlheim-Gyllensköld, Hansson* i Berga, *Lind, Bengtsson* i Häradsköp, *Jonsson* i Hökhult, *Gädda, Sjöberg, Andersson* i Helgesta och *Öberg*.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Herr Höjer: Herr talman, mina herrar! Under den stora röst-rättsdebatten i Andra Kammaren vid 1899 års riksdag yttrades följande ord af en bland Andra Kammarens främste män: »Till försvaret hör en inre reformpolitik, som har till mål allas lika rätt och som derigenom skall sammanföra allas känslor och tankar, allas viljor och intressen i ett stort nationelt tänkesätts mäktiga ström». De vackra ord, mine herrar, som gälde 1899, de gälla, synes mig, med ännu större rätt efter de händelser, som inträffat vid 1901 års riksdag. Dessa händelser gäfvo också åt de ännu rösträttslösa anspråk på att blifva erkända såsom fullmyndiga medborgare i detta land. Dessa händelser medförde jemväl för oss, som ännu hafva makten, en förpligtelse att erkänna dessa anspråk och att gifva en plats — och en ganska stor plats — åt de ännu utestängde till väckande och stärkande af solidaritets- och ansvarskänslan hos alla svenske män.

Se, mina herrar, när det blir tal om en *effektiv* rösträttsreform — och om något annat borde icke kunna vara tal i närvarande stund —, så är det godt, att vi något hvar ställa för oss, hvad denna sak egentligen innebär. Den innebär alls icke ett räknestycke, alls icke det konststycket att gifva rösträtt åt en viss mängd medborgare med ena handen för att med den andra taga den tillbaka. Den innebär *icke* detta. Den innebär visserligen icke en total *omflyttning* af den politiska makten från en samhällsklass till en annan. Den *behöfver* åtminstone icke innebära detta; men den innebär i allt fall en *ny fördelning* af makten, så att vi, som i dag hafva den ensamt för oss själfva, nödgas dela med oss mer eller mindre deraf åt andra. Om I icke viljen gå in på denna enkla och klara lag och söka åstadkomma en *effektiv* rösträttsreform, så vore det mycket bättre och ärligare, om I ställen eder på samma ståndpunkt som en af reservanterna inom konstitutionsutskottet, herr Rohde, och sade ifrån öppet och ärligt: »det är bra som det är; och makten får ligga der den ligger».

Kongl. Maj:t först och främst och konstitutionsutskottet sedan hafva icke i följd af händelsernas tvång kunnat undgå att erkänna billigheten och nödvändigheten af en ganska stor utsträckning af den politiska rösträtten, men de hafva på samma gång i alla himlens väderstreck sökt efter *garantier*, som, om icke helt och hållet, åtminstone i största möjliga mån, skulle kunna neutralisera verknin-garne af denna utsträckning. Kongl. Maj:t och hans högt aktade justitieminister sökte dessa garantier på grund af uttalandet i Riksdagens beryktade skrivelse af år 1900, i hvilken justitieministern med en oförklarlig förblindelse »såg det fullödiga uttrycket af det svenska folkets allmänna mening». Men då det förslag, som var ba-

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

seradt på detta studium, framlades för Riksdagen, så tillfredsstälde det ingen, och i denna stund är det säkert ingen, vare sig i Första eller Andra Kammaren, som skänker Kongl. Maj:ts nädiga proposition ens en aflägsen tanke. Det ödet är för Kongl. Maj:t i allmänhet och för hans justitieminister i synnerhet öfver måttan tragiskt. Och detta öde skulle visserligen hafva haft anspråk på min medkänsla, om det icke vore helt och hållet sjelfföfvalladt.

Hvad beträffar konstitutionsutskottet, så synes mig detta hafva varit om möjligt ännu räddare än Kongl. Maj:t. Konstitutionsutskottets betänkande är i mina ögon — det skall Gud veta — icke alls något uttryck af en framsynt politik, utan af en mycket, mycket trång intressepolitik. Konstitutionsutskottet har upptagit de bekanta garantierna med den höjda åldersgränsen och de skärpta dubbla utskyldsstrecken, men det har dessutom uppdragit ett nytt, fullkomligt godtyckligt censusstreck med afseende på fastighet i stället för det gamla för att med tillhjälp af detta nya censusstreck stänga ut så många som möjligt från åtnjutande af rösträtt. Men då råkar också konstitutionsutskottet ut för den olyckan att i samma vefva utestänga åtskilliga tusental af *besuttne* män, som i sjelfva verket synas mig hafva kunnat komma att utgöra en ganska värderik konserverande beståndsdel af den nya valmanskåren.

Slutligen och framför allt har konstitutionsutskottet kommit på den luminösa idén, som för öfrigt — det medgifver jag — ligger mycket nära till hands, att öfverflytta åtskilliga köpingar och municipalsambhällen i politiskt afseende ifrån landet till städerna. Detta förslag af konstitutionsutskottet är i mina ögon ett uttryck af den renaste och klaraste agrariska cynism. Jag erkänner visserligen, att de högt ärade representanterna för — hvad skall jag säga — Oxie härad, för Oppunda härad, för Rönö och Hölebo härad m. fl. icke just precis hafva något särskildt skäl att älska vare sig köpingar eller municipalsambhällen, och jag förstår ganska väl, att det kan finnas många bland oss, deras vänner och kamrater, som uppriktigt deltaga i deras valbekymmer, men sannerligen jag begriper, hvad deras valbekymmer ha det ringaste att göra med en förnuftig reform af den politiska rösträtten, och *förnuftig* kan *den* reform icke kallas, som skulle mynna ut *deri*, att, då tidens utveckling går oemotståndligt fram till ett *sammanförande* af klassintressena och ett *utplånande* af de förut ganska skarpa motsatserna emellan land och stad, i grundlagen införa en bestämmelse, hvarigenom dessa klassmotsatser ovilkorligen skola komma att på ett ödesdigert sätt *skärpas*.

Dessutom skall jag be att i parentes få anmärka, att på den af konstitutionsutskottet föreslagna reformen skulle följa att i mångas ögon säkert godt påbröd som ett slags korollarium, nemligen eu liten vingklippning af städerna och i synnerhet en ny vingklippning af den så förkättrade stockholmsbänken. *Vi* skulle på den lilla så kallade »reformen» förlora tre representanter, Göteborg en, Malmö en och till sist — märkvärdigt nog — äfven Gefle en. Om det vore till fäderneslandets bästa, så mycket gerna för mig. Men det är detta *sammanhang* emellan reformen i fråga och fäderneslandets bästa, som jag för min del är alldeles inkapabel att inse.

Jag bör icke alldeles gå förbi en tanke, som konstitutionsutskottet uttalat och som synes mig hafva fått ett fullödigt uttryck i den motion, som blifvit framburen af friherre von Knorring och kamrater och som nyss förordats af min ärade vän, herr P. Pehrson i Törneryd, nemligen den om *lika representationsrätt för stad och land*. Ja, det är en vacker tanke, en tanke, hvars principiella rigtighet jag fullkomligt erkänner, och den tanken skulle, om jag finge råda, ovilkorligen genomföras i samband med en rösträttsreform på programmet: allmän rösträtt, proportionella val och så lika representationsrätt emellan stad och land, men väl förstäendes — för att afskåra all möjlighet till klassmotsatser — på *det* sättet, att de mindre städerna skulle välja tillsammans med kringliggande landsbygd. Hvad åter beträffar denna reforms genomförande under *nuvarande* förhållanden och i samband endast med en *sänkning* af sträcket, hyser jag samma mening som min ärade vän herr von Friesen, nemligen att det skulle innebära en bestämd orättvisa, — för så vidt meningen är, att alla städer skulle bilda *egna* och sjelfständiga valkretsar såsom nu.

För att vara upprigtig mot mina ärade kamrater inom kammaren, skall jag anføra ännu ett skäl, hvarför vi städernas representanter icke i allmänhet vilja sätta en dylik reform i samband med ett 500-kronors streck. Följden af den reformen skulle nemligen — för så vidt jag har någon förmåga att bedöma den — blifva, att genom öfverflyttning af 31 platser, som nu innehafvas af städer, till landsbygden, landtmannaintresset inom kammaren skulle fortfarande och för en öfverskådlig framtid vara befastadt, och deri kan jag — det får jag upprigtigt erkänna — *icke* se någon lycka. Landtmannaintresset har till sitt förfogande så godt som hela Första Kammaren eller *kan* åtminstone få hela Första Kammaren till sin oinskränkta disposition. Skall det då till evig tid få förbli så, att landtmannaintresset skall hafva majoritet *äfven* i *Andra* Kammaren och hafva denna kammare till sin oinskränkta disposition? Då skulle detta öfverväldigande inflytande växa mer och mer, så att det blefve ett envælde, fortfarande utöfvadt af *en enda* samhällsklass på bekostnad af alla andra samhällsklasser. Men detta var ju det, som skulle *undvikas* genom införande af allmän rösträtt och proportionella val.

Innan jag slutar, skall jag be att få i samband med konstitutionsutskottets föreliggande betänkande sysselsätta mig något med en af konstitutionsutskottets ledamöter, nemligen herr Waldenström. Han är utan all fråga — åtminstone uti mina ögon — den allra intressantaste af konstitutionsutskottets alla ledamöter. Såsom herrarne kanske påminna sig, spelade han under den vid 1899 års riksdag pågående rösträttsdebatten en mycket framstående och uppmärksam roll uti ett mellanhafvande mellan honom och min högt ärade vän till höger, herr von Friesen. Hvad han då egentligen ville, fingo vi aldrig rigtigt veta annat än så till vida, att han slöt ett af sina många anföranden med den önskan, att »allt skulle bli så bra som möjligt.» Uti ett af dessa anföranden uttalade han sig emellertid för en rösträttsreform och yttrade dervid följande ord: »Nej, låt oss ur vår grundlag rensa bort hvarje bestämmelse af denna art» (bevillningsstrecket). »Ty hvarest man än sätter bevillningsstrecket, står alltid

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående den faran åter, att Riksdagen kan genom att i gemensam votering, valrätten till kanske under föregifvande af omsorgen om de mindre bemedlade, Andra höja existensminimum, beröfva hela klasser af svenska medborgare Kammararen. den politiska rösträtt, som de under en följd af år haft.» Och litet (Forts.) längre fram i sitt yttrande säger han: »Det synes mig vara alldeles klart, att ju lägre ett streck sänkes, hvars ändrande kan komma att bero på en gemensam votering inom Riksdagen, desto större blir faran och frestelsen att ändra det.»

Samme man, som yttrade dessa så förnuftiga ord, har nu vid denna riksdag varit med om ett konstitutionsutskottsbetänkande, som just för den närmaste framtiden in amplissima forma fastslår detta bevilningsstreck, öfver hvilket han vid 1899 års riksdag obetingadt bröt stafven. Men det insränker sig icke endast till detta. Herr Waldenström har till konstitutionsutskottets nu föreliggande betänkande fogat en mycket intressant reservation, i hvilken han förklarar, att han icke vill vara med om det dubbla utskyldsstrecket. I ett år 1899 hållet anförande med afseende på ett uttalande af herr Dahn yttrade åter herr Waldenström sig på följande sätt: »Jag tror, att det är en ganska viktig omständighet, som herr Dahn påpekat, då han säger, att det bör fordras såsom vilkor för rösträtt, att man skall ha betalt sina kommunalutskylder två år efter hvarandra, så att man icke må kunna genom vissa kupper i en hast göra en mängd annars oordentliga personer röstberättigade för tillfället, när det för ett visst ändamål behöfves.» Ja, herr Waldenström är säkerligen en af dem, som dess bättre blifva visare för hvarje dag som går. Men jag får också bekänna, att, om det är sant som det heter i det gamla ordspråket, att det är mycket svårt att »följa en ung mans väg till ena pigo», så är det sannerligen icke lättare att följa herr Waldenström på hans politiska irrfärder.

Jag skall dermed sluta. Hvad beträffar min ståndpunkt i dagens viktiga fråga, är denna, såsom herrarne kunna veta deraf, att jag underskrifvit den af herr Sixten von Friesen m. fl. framburna motionen, för närvarande densamma, som angifves i denna motion. Hvad mitt framtidsmål är, det har jag haft tillfälle att just nyss antyda i några korta ordalag. Jag har med afseende på den föredragna punkten intet yrkande att göra, det vill säga intet annat yrkande, än att jag naturligtvis hemställer om *afslag* å densamma.

Herr Redelius: Herr talman! Jag ber att få börja med det, hvarmed den närmast föregående talaren slutade, eller att yrka afslag å den nu föredragna punkten, men jag vill något annorlunda än han motivera detta afslagsyrkande.

Hans yttrande ger mig anledning att i korthet erinra kammararen om ett uttalande, hvarmed en ännu lefvande och här närvarande kamrat till oss för omkring en tio år sedan, då en annan stor fråga här förelåg till behandling, började ett af sina yttranden. Han sade nemligen då: »jag tänker icke votera på kommando.» Detta hans yttrande var nu visserligen, såsom jag tror, föranledt af missuppfattning å hans sida, men yttrandet vara icke dess mindre i sig sjelft riktigt, och han vann också stort erkännande för detta frimodiga ut-

talande. Jag föreställer mig nu, att den siste talaren och flere med honom kunna ena sig med mig derom, att vi ej heller *i dag* i denna för landet så viktiga fråga ämna votera på kommando samt utan allt påtryck från något håll.

Jag började mitt anförande med att säga, att jag ville instämma med den näst föregående talaren i hans afslagsyrkande, men detta af skäl, som voro alldeles motsatta dem, som denne talare — herr Höjer — sökte göra gällande. Om jag förstod honom rätt, tycktes han tro, att ett bifall till konstitutionsutskottets föreliggande betänkande skulle göra landtmannaintresset alltför öfverväldigande inom representationen. Han sade kanske icke just dessa ord, men jag fattade i alla fall hans mening vara någonting åt det hållet. Jag återigen yrkar afslag på samma betänkande äfvensom på Kongl. Maj:ts proposition och herr von Friesens m. fl. motion af *det* skälet, att dessa förslag vilja *undanskjuta* landtmannaintresset, så att detsamma, i stort sedt, icke skall komma att betyda något i representationen. Jag ber härvidlag att få erinra om några fakta, hvilka väl hela kammaren känner till, såsom bevis och stöd för detta mitt uttalande. Om vi, såsom jag anser, få sätta tillit till den statistik, som finnes intagen i det vid den kongl. propositionen i förevarande ärende bilagda statsrådsprotokollet, och något närmare taga del af denna statistik, så skola vi finna, bland annat, att de af landets invånare, som lefva af *jordbruk* och dylikt, utgöra omkring 55 procent af befolkningen, under det att de öfriga, de som lefva af *handtverk, industri* eller *handel* m. fl. näringar, som kunna hänföras till stadsmannaintresset, utgöra endast omkring 45 procent. Om herr von Friesens m. fl. motion skulle blifva upphöjd till lag, skulle, såvidt jag kunnat fatta det rätt, följden bli, att jordbrukets idkare icke skulle kunna besätta mer än 56 platser i denna kammare, de öfriga 174 platserna skulle besättas af representanter för stadsmannaintresset i städerna och å landsbygden. Det förefaller mig mycket underligt, att man då kan påstå, det landtmannaintresset dermed skulle hafva vunnit öfvermakt. *Motsatsen* af ett sådant påstående förefaller mig mycket riktigare, och det synes mig, som sagdt, att ifrågavarande förslag innebär ett *undanskjutande* af landtmännen, och att kammaren, om denna basis antoges, skulle få en helt annan sammansättning än den nu har. När jag hörde herr von Friesens yttrande, föreföll det mig, som om ändamålet med hans och hans medmotionärers förslag gick ut på just en »*effektiv förändring af Andra Kammarens sammansättning*», och jag medgifver gerna, att med den af honom antagna basis förändringen verkligen skulle blifva effektiv.

Redan nu har landtmannaintresset ingalunda någon pluralitet i Riksdagen. Jag ber att få erinra den siste talaren särskildt — och den förste med, för öfrigt — att landstingen, hvilka ju ofta, af dessa talare såväl som andra, anses hufvudsakligen representera landtbrukets intressen, — det har sagts så, och jag lemna derhän huruvida påståendet är riktigt, jag bara håller mig till de i detta afseende gjorda uttalandena — att dessa landsting, om de nu få anses i första rummet representera landtbrukarne, likväl hafva på *det* sätt brukat sin makt, att Första Kammarens ledamöter utgöras af *flere* stads- än landtbor.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Jag tror, att detta är ett bevis för att landtmännen — för så vidt de nu verkligen få anses inneha makten uti landstingen — icke missbrukat denna makt. Och så har ej heller skett beträffande valen till denna kammare. Om vi se efter i riksdagskatalogen, skola vi efter en liten genomräkning finna, att icke mer än hälften, eller deromkring, af Andra Kammarens ledamöter kunna anses representera de verkliga jordbrukareintressena.

Hvad är det då, kan frågas, för ett skäl att önska en olika sammansättning af denna kammare, ja, en väsentligt olika sammansättning af densamma? För min del kan jag icke se något skäl alls dertill. Men väl kan man anse billigheten fordra, att man gifver *flere* rösträtt vid val af representanter i denna kammare; — det kan jag gå in på och det förstår jag, och i denna riktning skulle jag kunna instänma i min väns, herr Pehr Pehrsons i Törneryd yrkande. Detta vågar jag likväl icke göra, och detta därför, att, då konstitutionsutskottet icke kunnat åstadkomma något väsentligt användbart af Kongl. Maj:ts proposition i ämnet, och utskottet ej heller kunnat sjelft komma fram med något grundlagsändringsförslag, som är sådant, att det skulle kunna vinna begge kamrarnes bifall, det synes mig föfångt att försöka att *under debatten* komma fram med ett så betydande och omfattande förslag, som skulle kunna vara så riktigt och så väl affattadt, att det förtjenade blifva upphöjdt till grundlag. Det är väl icke lämpligt att antaga ett så viktigt förslag på rak arm, så att säga, ty det är väl icke tillräckligt, det erkänner I nog, att höra ett sådant förslag en gång uppläsas. Att herr Pehr Pehrsons förslag i alla fall tilltalade mig ganska mycket, det skall jag dock gerna bekänna.

För min del vill jag, med tanke på huru förhållandena skulle kunna komma att gestalta sig i framtiden, uttala såsom min åsigt, att några *vilkor* måste uppställas, för så vidt som vi skola kunna gå in på någon betydligare utvidgning af rösträtten.

Ett oeftergifligt vilkor anser jag då böra först uppställas, nemligen att den nu existerande olikheten mellan landsbygdens och städernas representationsrätt upphäfves, så att det blir fullkomlig *likställighet* i detta afseende *emellan land och stad*. Detta anser jag vara ett alldeles *oeftergifligt vilkor*, och jag vill icke med min röst bidraga till framgång åt något förslag, som härutinnan ställer sig på en annan basis.

Vidare har jag ännu ett vilkor att uppställa, och det är, att hvar och en, som vill afgifva sin röst vid riksdagsmannaval, skall visa, det han fullgjort sin *utskyldspligt* gent emot stat och kommun. Detta är också för mig ett oeftergifligt vilkor. Flera vilkor vill jag icke göra. Jag tror nemligen, att vi på basis af de nu nämnda *båda* vilkoren skulle kunna samsas, om vi annars låta *det* vara det högsta, som vi allesammans åtminstone med våra ord erkänna vara det högsta, *landets välfärd*. Om vi vilja detta och ingen grupp af oss vill stå på sina egna rättigheter, utan medgifva lika stora sådana åt andra, kommer spörsmålet att gestalta sig så: Vilja vi representanter för landsbygden afstå en väsentlig del af vår representationsrätt till fördel för dem, som icke kunna anses för det närvarande hafva någon representationsrätt, och vilja representanterna för städerna göra detsamma?

Vilja de båda grupperna, stadsbor och landtbor, enas om att tillsammans afstå något af våra nu innehafvande rättigheter i detta afseende för att meddela deraf åt dem, som nu anses sakna dessa rättigheter? Detta är en basis, som vi kunna gemensamt ställa oss på och resonera om saken, men *icke* på någon annan. För min del får jag tillbaka vissa insinuationer från bänken här midt emot, der man beskyller oss representanter för landsbygden att vara cyniska och förfäktade »agrarisisk cynism», derför att vi icke vilja låta oss alldeles undanskjutas, utan vilja behålla åtminstone *en del* af denna kammars plats för jordbrukets intressen. En sådan beskyllning vill jag på det kraftigaste tillbakavisa.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Då jag nu icke kan komma fram med något förslag, som kunde hafva utsigt att vinna kamrarnes bifall, så kommer jag att nu rösta för afslag, så långt det går. Ja, alldeles så. Men kommer voteringen att gestalta sig på det sättet, att jag redan nu måste gifva min röst åt något positivt förslag, skall jag votera för bifall till herr Pehr Pehrsons i Törneryd yrkande.

Med herr Redelius förenade sig herrar *Lundell*, *Petersson* i Snällebo, *Johansson* i Stora Mellby och *Nordström* i Höglunda.

Herr Olsson i Viken: Jag har instämt med herr von Friesen i hans anförande; men det fins en passus deri, som jag vill ytterligare understryka, och vidare vill jag äfven tillägga något beträffande en punkt i utskottets förslag, som herr von Friesen icke synes mig tillräckligt, om ens något, hafva vidrört.

Utskottets utlåtande gör intryck af ett slags kaleidoskop. Men lika underlig som den bild, utskottets utlåtande företer, lika mångskiftande synes den brokiga mångfald af bilder, som reservationerna förerte. Man tycker dock, att en viss ansvarskänsla inför situationens kraf skulle förmått de ärade herrarne i konstitutionsutskottet att kasta öfver bord sina små privata meningar för att ena sig om ett förslag, som kunnat tillfredsställa det stora flertalets af folket önskningsar i denna landets lifsfråga. Kanske gör jag utskottet orätt, men det förefaller mig, som hyste de fleste af utskottets medlemmar den hemliga förhoppningen, att hans egen lilla privata mening skulle bli den tufva, hvarpå hela lasset skulle stjelpa. Tack vare denna babyloniska förbistring af privata meningar och hugskott, befarar jag, att *vi* få rätt, som vid förra riksdagen fruktade, att vi finge se oss om efter en effektiv rösträttsreform, om den icke genast förbundnes med antagande af den nya härordningen, och att vi hade rätt, då vi framhöllo, att de varma känslor för de orepresenterades rösträttskraf, som besjälade de konservativa försvarsifranne, *innan* härordningsförslaget blifvit antaget, skulle dunsta bort, då de väl fått härordningsförslaget igenom. Mätte blott mina farhågor visa sig ogrundade!

Det är särskildt *en* punkt i utskottets förslag, som går stiek i stäf mot önskningarna inom de bredare lagren af vårt folk och som vittnar om utskottets bestämda mening, att makten bör ligga, der den ligger. Jag menar naturligtvis den bestämmelsen, att köpingar och municipalsamhällen med minst 1,000 invånare skola välja riksdags-

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

man tillsammans med städerna. Här proklamerar utskottet helt oförbehållsamt den satsen: »landsbygden åt landbrukarne uteslutande». De oaser af frisinne, som dylika landsambällen utgöra på den agrariska landsbygden, vill man sopa bort. Deras politiska inflytande vill man neutralisera genom att öfverföra dem till städerna. Detta försök att qväfva hvarje röst på landsbygden, som skorrar illa i öronen på storbondeintressena, kan jag omöjligen vara med om. Jag kan nog inse, att vi storbönder — ty sjelf kan jag godt räkna mig till denna kategori — skola inhösta fördelar af denna sakernas ordning. Men man får väl äfven tänka på att tillgodose *andra*, lika berättigade intressen. Jag ser i denna bestämmelse ett försök att blåsa lif i det gamla bondeståndet, som jag tycker kunde få hvila i ro i sin graf. På senaste åren har ett med framgång krönt samarbete mellan representanterna från land och stad egt rum. Nu vill man försöka med denna bestämmelse försvåra ett dylikt samarbete genom att öppna en klyfta mellan representanterna för land och stad till skada för den politiska utvecklingen.

Äfven ur en annan synpunkt kan jag icke förlika mig med denna anordning, ur den nemligen, att samhällen, som hafva med hvarandra så godt som ingen beröring, skola sammanslås för riksdagsmannaval. De nära förbindelser, som köpingar och municipalsambällen hafva med kringliggande landsbygd, vill man afklippa för att i stället koppla fast dem med småstäder, belägna många mil derifrån, hvilkas lokalintressen icke beröra dem och hvarst de äfven ega så godt som ingen personalkänedom. Hvilket vidsträckt fält öppnas icke der för dem, som finna med sin fördel förenligt att förrycka riksdagsmannaval genom sprängkandidater, som en underblåst lokalpatriotism är så benägen att sätta upp! De obehagliga erfarenheter, som vi hafva af från hvarandra aflägsna småstäders sammanknytande till en valkrets, äro icke egnade att uppmuntra ett fortgående på den vägen.

Äfven en annan punkt i utskottets utlåtande stöter min rättskänsla, nemligen den, som utesluter sådana små kommunalt röstberättigade jordegare, hvilkas fastigheter äro taxerade till mindre än 300 kronor, samt egare af annan fastighet och arrendatorer, hvilkas fastigheters taxeringsvärde understiger 600 kronor. Jag kan icke finna någon rimlig anledning, hvarför dessa, låt vara till ett antal af blott 8- å 9,000 uppgående, kommunalt röstberättigade fastighets-egare och arrendatorer skulle förklaras ovärdiga att ega politisk rösträtt. Per och Pål sitta tillsammans på skolbänken, de gå tillsammans ut att öfvas i vapnens bruk för att, om det gäller, med insatsen af eget lif försvara fosterlandet. De sitta tillsammans på kommunalstämman och deltaga med lika intresse och lika stor insigt i afhandlande af kommunala angelägenheter. Men vid *riksdagsmannaval* får *endast Per* rösta, emedan hans fastighet är upptaxerad något hundra kronor högre än Påls. Tror man, att icke sådant skall väcka ond blod hos de små fastighetsegarne på landet, som på det sättet vägas på den politiska myndighetens vågskål, men befinnas för lätta.

Jag skall för närvarande inskränka mig till att yrka afslag på konstitutionsutskottets betänkande.

Herr Olofsson i Ävik: Då de föreliggande förslagen, som i hufvudsak grunda sig på den kommunala rösträtten, enligt mitt förmenande innebära en orättvisa emot jordbruksarbetarne i allmänhet och de s. k. jordtorparne i synnerhet, har jag begärt ordet för att påpeka dessa missförhållanden.

*Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)*

Af den utredning, som Kongl. Maj:t låtit verkställa i och för denna frågas lösande, har man funnit, att de s. k. jordtorparne på landet skulle utgöra, efter hvad jag vill minnas, 36,000. Af dessa 36,000 skulle, vill jag minnas, ungefär 3,000 vara kommunalt röstberättigade. Dessa siffror äro ju i och för sig ganska märkvärdiga, men jag betviflar på det högsta, att de äro fullt rigtiga. Jag tror, att jordtorparnes antal är betydligt högre. Jag skall i detta afseende be att få uppläsa några siffror ur lagutskottets utlåtande n:o 19 för i år. Dessa siffror äro anförda i en motion af herrar af Ekenstam och Åkerberg. Det heter der: »Beträffande den nuvarande omfattningen af jordarrendet hänvisa vi till 1899 års officiella statistik. Der visas, att af arrendatorerna 9,016 bruka högst 2 hektar». Ja, mina herrar, den som brukar högst 2 hektar, den kan ju icke ha kommunal rösträtt, så vidt jag kan förstå. Enligt utskottets förslag äro således dessa 9,016 äfven att hänföra till de s. k. jordtorparne.

Vidare säges: »Dessutom upptager statistiken 169,951 jordtorpare eller innehafvare af jordlägenhet». Ja, det är väl troligt, att några ibland dessa äro s. k. innehafvare af jordlägenhet, som icke kommit med i den utredning, som Kongl. Maj:t förebringat. Jag är fullkomligt öfvertygad om att åtminstone de allra flesta af dessa stå i samma kategori, så att de icke hafva kommunal rösträtt och skulle således efter det föreliggande förslaget icke få någon politisk rösträtt. För att belysa, huru förhållandena äro inom den församling, jag sjelf tillhör, skall jag be att få uppläsa ett vederbörligen bestyrkt intyg af följande innehåll:

»Folkmängden i Askersunds landsförsamling utgjorde den 31 december 1901 2,890 personer. Politiskt röstberättigade äro 92 personer. Kommunalt, men ej politiskt röstberättigade äro 140 personer. I församlingen finnas 178 jordtorpare.»

Röstberättigade äro således endast 92 personer, i sanning en förfärligt obetydlig siffra. De utgöra, så vidt jag kan se, ungefär 3 procent af folkmängden. Inom denna lilla församling skulle enligt intyget icke mindre än 178 jordtorpare fortfarande få stå utom det politiska lifvet och sakna rösträtt. Sådant förefaller mig alldeles oerhördt. Då man genom det kommunalstreck, som här är föreslaget, har så godt som medgifvit allmän rösträtt inom de större städerna och äfven i industrisambhällen, förefaller det mig högst olyckligt, att man vill behandla arbetarne på landsbygden på sådant sätt, att endast en försvinnande del skall få något med af denna rösträttsutsträckning.

Jag erinrar mig från förra året — det var under den tid, då man i försvarsagitationen började öfvergå från de s. k. sågfilarehistorierna till de militära föredragen — hurusom jag var närvarande här i Stockholm vid ett tillfälle och ähörde ett militärföredrag i musikaliska akademien af löjtnant Liljedahl. Jag tror, att många af

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
Forts.)

kammarens ledamöter och väl äfven af regeringens för öfrigt voro der närvarande. Denne jemförelsevis unge löjtnants väl framsagda föredrag gjorde ett djupt och allvarligt intryck på mig och jag lyssnade med uppmärksamhet. Men bäst kunde jag följa honom, då han i slutet af sitt föredrag framhöll, att såsom vilkor för den allmänna värnpligten oeftergifligen fordrades allmän rösträtt. Han betonade detta så starkt, att han ville påstå, att hela försvarsfrågan skulle bli olyckligt löst, i fall icke den allmänna rösträtten skulle komma efter som ett bref på posten.

Det förvånar mig, att de, som talade så grant för fosterlandet och försvaret då, icke hafva något ord för denna tanke nu! För mig framstår den ännu i denna stund såsom ett allvarligt problem. Ty, mina herrar, det lär väl icke kunna bestridas, att det gamla ordspråket »enighet ger styrka» talar sanning, och är det så, är det äfven sanning, att oenighet medför svaghet.

Jag tror, att vi för närvarande stå i ett svaghetsförhållande inom vårt land. Huru olyckligt och äfventyrligt detta i längden skulle bli, derom torde vi litet hvar vara ense. Det bör för litet hvar vara klart, att folket ute öfver hela landet nu på allvar fordrar att få sin medborgarrätt, och det torde likaledes vara svårt att bestrida, att icke efter förra årets beslut det är i sin fulla rätt, då det fordrar detta.

Rörande den s. k. värnpligtssaken skall jag endast be att få uppläsa några ord, som nedskrifvits af aktuarien Flodström i en stockholmstidning, och jag tror, att han icke är känd för att vara så förfärligt frisinнад eller revolutionär. Han säger: »Särskildt för de folk, hvilkas försvarsväsen i hufvudsak är byggdt på allmän värnpligt, äro onödiga inskränknningar ej blott till skada, utan till fara. I nödens stund kräfvdes det män i ledet, som veta med sig, att de äro fria medborgare och att de icke hållas för farlig samhällsdrägg. En fosterlandsvän kan därför ej annat önska, än att vår rösträttsfråga blir snarast möjligt löst och löst på ett sätt, som fullt och definitivt tillfredställer dem, hvilka skola bilda hufvudmassan af landets värnkraft.» Jag tror för min del, att dessa ord äro sanna, och jag finner mycket väl, att den s. k. folkvalda kammaren har föga kännningar af hvad som sker rundt omkring ute i hela landet. Det märks mycket väl på den ton, som här användts af åtskilliga talare. För min del ser jag saken från en allvarligare synpunkt och skulle önska, att de talare, som hädanefter uppträda, äfven ville se den från en allvarligare sida. Man har anfört exempel från utlandet på de garantier, som der fordras. Ja, dessa exempel från utlandet ha för mig varit utaf rakt ingen betydelse, ty skall man anföra exempel från utlandet, som skola inverka på oss, då vi fatta beslut i denna fråga, så skall det vara exempel, som visa, att, der allmän rösträtt är genomförd i större eller mindre utsträckning, deraf vållats svåra olägenheter. Då kan man tala om sådana exempel från utlandet, men framdrager man endast exempel på huru förhållandena äro ordnade i Belgien o. s. v., då har det föga att betyda i denna fråga.

Jag för min del ser saken ifrån den synpunkten, att jag nog skulle kunna instämma i herr Brantings motion, men jag ber dock att få rigta en anmärkning emot honom. Jag anser, att äfven han

har ett streck för mycket. Han har ett streck för valrätten, som jag skulle vilja flytta upp till den, som skall väljas till riksdagsman, nemligen att han skall hafva uppnått 25 års ålder. Detta är hufvud-anmärkningen mot hans förslag, och jag tror, att denna anmärkning går i rätt riktning. Att man här icke kommer att fästa sig vid den, derom är jag öfvertygad, men jag tror dock, att den förr eller senare kommer till sin rätt.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Med alla dessa garantier förstår jag nog syftet, och att detta är, att man icke vill åstadkomma någonting, utan vill, att makten skall ligga, der den ligger, men detta är ju icke meningen, utan meningen är, att den skall delas ut, så att *alla* intressen skola göra sig gällande, och då behöfver man icke leta efter garantier af likt och olik. Jag för min del kan icke gilla något streck, som kan innebära olikhet mellan den ena och den andra, utan jag anser, att alla böra likställas. För dem, som tala om garantier här, tycker jag man kan framhålla, att vi ha så tillräckligt af sådana på andra sidan väggen, att man icke vidare bör tänka på den saken.

Som sagdt, herr talman, jag har intet yrkande att göra för närvarande.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Jag har föreställt mig, att grundtanken i det nuvarande representationskicket är den, att ifrån landets alla delar skola hit komma representanter utan hänsyn till samhällsställning för att icke blott bevaka de skilda orternas intressen, utan också häfda olika synpunkter i afseende på samhällets utveckling. Och då i en sak sådan som den föreliggande, der det gäller hela fosterlandets väl och ve, endast det senare förfaringssättet kan ifrågakomma, vill jag söka fylla min medborgerliga pligt härutinnan genom att från den synpunkt, som på grund af skaplynne och fostran är mig mest förtrogen, söka efter förmåga be-lysa denna riksviktiga angelägenhet.

Här har under debatten yttrats, att det vore en »smaksak», hvad som ytterst skall komma att bestämma oss. Det skulle alltså bero på tycke och smak att afgöra, huru långt utvecklingen fortskridit inom vårt folk och huruvida det här är på tiden eller i otid att begära hvad man kallar *allmän rösträtt*. Jag tror icke, att detta är någon smaksak, utan fastmer, att en hvar har att i historiens ljus akta på den närvarande tidens tecken och derefter fatta sin position. Historiens djupaste motiv är, efter hvad som blifvit erkändt från alla håll, der det förefunnits icke blott skarpsinne, utan äfven någon djupsinighet — det djupaste motivet vid de stora historiska företeelserna har alltid varit det *religiöst etiska*. Sjelfva den franska revolutionen måste föras tillbaka till ett sådant motiv, och häfderna hafva icke bevittnat någon handling af större betydelse, som icke ytterst — positivt eller negativt — stödt sig på den uppfattning, som varit rådande härutinnan. Att hela den nyare tidens lifsåskådning, i stort sedt, bestämmes af kristendomen, det lär ingen sakkunnig bestrida. Naturligtvis är härvid icke fråga om kristendomens frälsningsuppgift, utan om dess betydelse såsom historisk kulturmak, om än dessa två betraktelsesätt stå med hvarandra i ett innerligt sammanhang.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Aldrig har en sådan lycklig afpassning skett af personlighetsprincipen i förhållande till samfundsprincipen som just i och genom kristendomen. Visserligen har den kristna religionens stiftare på det mest bestämda sätt proklamerat det omätliga värdet hos individen, men å andra sidan också, att han var kommen att upprätta ett samfund på jorden, i hvilket den enskilde hade att underordna sig ett högre, allmänt riksintresse. Alldeles afgjordt visade han ifrån sig att taga befattning med hvarje slags omedelbart öfverförande på det politiska och sociala området af den nya grundval, som han för det andliga lifvets förhållanden lagt. Men fröet var nedlagdt i jorden och gick sin tysta, stilla utvecklingsgång enligt både den lägre och den högre naturens art. Och snart darrade sjelfva Rom för verkningarna af detta utsäde.

Det är icke långt efter sedan den nya religionen blifvit grundlagd, som en ståthållare i Mindre Asien skrifer till den romerske kejsaren ett varnande bref om den omstörtning, som hotade ifrån Judea på grund deraf, att samfundsprincipen icke längre tillerkändes den allena bestämmande rätt, som den dittills egt, och hvilken i det romerska kejsardömet tagit sin mest exklusiva gestalt. Men den store kejsaren har icke minst grundat sitt anseende för alla tider såsom en i sanning stor man på samma gång som en öfverlägsen statsman, då han svarade: »Non nostri seculi est» — *det höfoes icke vårt århundrade* att hafva en så trångsynt uppfattning af tingen. Trajanus hade rätt. Menniskoanden hade efter hand mognat och utvecklingen fortskridit derhän, att man icke längre åtnöjdes med att vara blott och bart ett exemplar uti verlden af den eller den nationen och den eller den samhällsklassen, utan man ville vara *menniska*. Denna uppfattning tog sig särskildt uttryck hos den germanska folkstammen, till hvilken genom försynens skickelse världshistoriens ledning öfvergick. Hvad som deretter skedde under den öfvergångstid, som vi kalla medeltiden, derom vittnar historien i mångahanda former. Vi se, hurusom kristendomen allt mer och mer tränger sig igenom och särskildt bland germanerna banar väg för en ny tid.

Det är härvid blott tre historiska fakta, jag vill framhålla. Närmast är det feodalismen, som tager arf ifrån den föregående tiden med dess uppfattning om de styrandes ansvar för de styrda, men omgestaltar det inbördes förhållandet dem emellan till den form, som namnet feodalism angifver, så att detta förhållande icke längre skulle vara beroende på yttre tvång, utan på inre tro och heder; det blef hjertats hängifvenhet, som ömsesidigt band de styrande och de styrda vid hvarandra. Vidare var det de fria riksstäderna, som gjorde gällande, hurusom det kan finnas en annan form af styrelse, än den som lägger makten i *ens* hand, hvarigenom den demokratiska åskådning förbereddes, som är så kännetecknande för den tid, i hvilken vi lefva. Och såsom utfyllnad till dessa bådas, feodalismens och de fria riksstädernas, inflytande kom folkupplysningen, närmast helt visst en frukt af reformationen.

Så blef äfven vårt land allt ifrån Gustaf Wasas dagar stäldt på den frihetsståndpunkt, som det sedan väsentligen innehaft. Från den tiden gäller det för dem, som bära ansvaret för svenska folkets öden

i den bemärkelse, som vi nu göra det, att med kärlekens skarpblick iakttaga yttringarna — jag menar icke de framkonstlade, men de verkliga — af det fördolda lif, som pulserar inom detta folk, samt tillse, att samfundsformerna må utvecklas i mån af lifvets egen fortskridande utveckling.

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

Sverige har, lika väl som England, varit lyckligt och starkt, just derigenom att det vetat att följa denna den inre utvecklingens gång och derefter successivt vidga medborgarnes rätt och pligt att deltaga i ansvaret för samfundsordningens bestånd. Så hunno vi då det betydelsefulla året 1865, och dermed skref det svenska folket åt sig sin myndighetsförklaring. I grund och botten återfinnes redan der samma tanke, som nu tagit sig uttryck i krafvet på allmän rösträtt. Visserligen fann man nödvändigt att tills vidare göra vissa inskränkingar, bibehålla vissa skrankor. Men hvarjehanda stängsel, det veten I, mina herrar, tjenar icke blott till att värna och skydda egorna, det kan också vara till hinder och skada. Det kan, om det sättes för högt eller bibehålles för länge, utestänga både ljus och värme, för att från samma område taga ett annat exempel, som synnerligen denna tid på året ligger nära till hands. Farorna äro stora, om man kommer för tidigt med vinterskyddets borttagande i våra trädgårdar, men de äro, om möjligt, ännu större, dessa faror, om man kommer för sent, dröjer för länge dermed. En än mer träffande och lärorik analogi erbjuder familjen, ett område, som vi alla väl känna till. Det är väl illa, om barnen för tidigt få frihet, men det är visserligen ännu sämre, i fall man icke aktar på, hurusom de växa och mogna och sålunda hafva behof icke blott och bart af att hållas i styr, utan ock af att omfattas med förtroende.

Förtroende! Ja, man har med rätta framhållit, hurusom vi måste hafva tro på vårt folk. Det är min lifliga öfvertygelse, att den enda väg, som verkligen kan föra oss framåt i den rigtning af växande själfstyrelse i förening med en starkt sammanhållande konungamakt, som enligt historiens vittnesbörd för oss blifvit så lyckosam och, jag tillägger, så ärorik, är det ömsesidiga förtroendets. Men jag vill gå längre tillbaka, se saken djupare. Vi måste tro på det rättas och godas inneboende segermakt, på sanningens makt att efter hand bryta sig igenom trots åtskilliga förringar och nederlag.

Man har erinrat oss om hurusom blott på de två år, som ligga emellan riksdagsskrifvelsen 1900 och nu, tiden har ridit fort, så att vi redan kommit långt framom den ståndpunkt, på hvilken vi då befunno oss. Tror man då icke, att tiden skall rida lika fort eller ännu fortare under de år, som följa, och att sålunda, om vi nu stanna vid att här fatta ett beslut, hvilket litet hvar bör inse vara i och för sig otillfredsställande, detta vore att handla mindre välbetänkt, ja mindre fosterländskt? Härmed afser jag alla de versioner af valstrecks sänkning till 500 kronor, som i denna stund föreligga och samtligen synas mig föga egnade att förskaffa vårt land den ro, som det för sin lugna, jemna utveckling behöfver inåt lika väl som utåt.

Det, som här sagts utaf ett par värderade studiekamrater till mig, den ene på göteborgsbänken och den andre på Gelleborgs läns bänk, nemligen att det vore lämpligt att taga det förslag, som af samlings-

Angående
valrätten till
Andra
Kammaren.
(Forts.)

partiet blifvit framlagdt, för att derigenom vinna denna välbehöffiga ro, fruktar jag är ett felaktigt resonnement. Om man verkligen kunde tänka sig, att samlingspartiets förslag vunne bifall i denna kammare, och om vi ginge ännu längre och antoge det absolut otroliga, att detsamma vunne bifall inom Riksdagens Första Kammare, finge man då verkligen det åsyftade lugnet? Någon har sagt, att bajonetter duga till mycket, men icke att sitta på. Men jag är öfvertygad, att, om vi antaga vare sig detta eller något af de öfriga föreliggande valcensusförslagen, vi nödgades snart nog lita oss till bajonetterna för den allmänna ordningens upprätthållande på kanske mer än en ort i vårt land. Derfor sluter jag mig snarare till det skrifvelseförslag, som blifvit af herrar Berg och Boëthius reservationsvis framlagdt.

Nyss yttrades, och med rätta, af den sist nämnde af de begge af mig anförde talarne — föga följdriktigt från hans ståndpunkt — att ett par, tre år utgöra allenast en sekund i ett folks lif. Vi behöfva därför icke bäfva tillbaka för ett så kort uppskof. Men å andra sidan är jag ingalunda med om att, såsom ju äfven ifrågasatts, uppskjuta afgörandet af vår rösträttsfråga, till dess enighet uppnåtts med hänsyn till qvinnans upptagande i de rösträttsberättigades led. Då fruktar jag för att vi finge vänta bra länge, ja allt för länge.

Till sist tillåten mig, mina herrar, ett kort hjerteord i detta betydelsefulla ögonblick af svenska folkets lif. Friheten är, såsom det heter i den gamla Engelbrektssången, det bästa af goda ting, som sökas må all jorden kring, *för den, som rätt kan frihet bruka*. Derpå hänger det. Men förmåga till frihetens rätta bruk ernås allenast genom lösandet i rätta stunden af de krafter, som slumra på bottnen af hvarje människas själ. Härtill synes mig tiden nu vara inne i ett samhällsvigtigt afseende för Sveriges folk.

För närvarande har jag, herr talman, blott att yrka afslag på det föredragna momentet.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare öfverläggningen i detta ämne till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,40 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Rättelser:

I Andra Kammarens protokoll för den 7 Maj 1902 N:o 45
sid. 14 rad 19 uppifrån står 62 läs 26
» » » 20 » » 49 » 19